

Серафима Криган
Юліанна Сергійчук

ЧАСТИНА 2

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

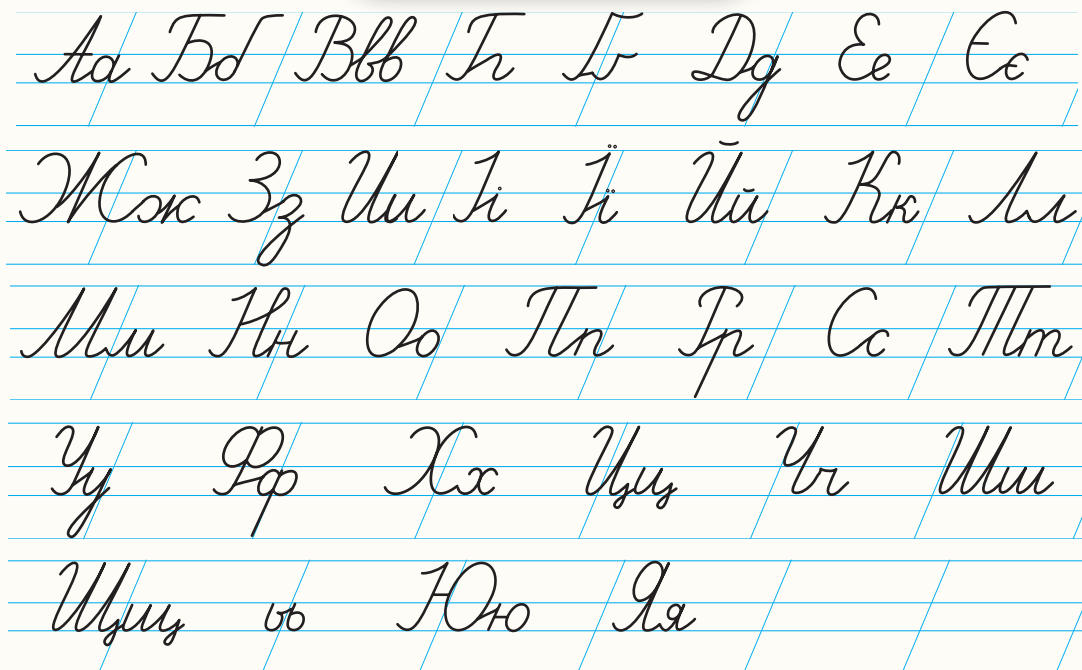

БУКВИ

ДРУКОВАНІ

Аа	Бб	Вв	Гг	Ґґ	Дд	Ее	Єє
Жж	Зз	Ии	Іі	Її	Йй	Кк	Лл
Мм	Нн	Оо	Пп	Рр	Сс	Тт	Уу
	Фф	Хх	Цц	Чч	Шш	Щщ	
			Ьь	Юю	Яя		

ПРОПИСНІ

ПИШЕМО

А Б В Г Ґ Д Е Є Ж З и і ї Й К Л

ВИМОВЛЯЄМО

а бе ве ге ґе де е є же зе и і ї їй ка ел

ЗВУКИ

ГОЛОСНІ	ПРИГОЛОСНІ			
	дзвінкі	глухі	тверді	м'які
[a]	[б]	[п]	[з]	[з']
[o]	[д]	[т]	[дз]	[дз']
[y]	[ж]	[ц]	[ц]	[ц']
[e]	[ж]	[ш]	[д]	[д']
[u]	[дж]	[ч]	[т]	[т']
[i]	[дз]	[ц]	[н]	[н']
	[г]	[к]	[л]	[л']
	[р]	[х]	[р]	[р']
			[с]	[с']
		[ф]		й - завжди м'який

М'якими не бувають (лише пом'якшуються):

б, п, в, м, ф, ґ, к, х, ж, ч, ш, дж, г

М	Н	О	П	Р	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ь	Ю	Я
ем	ен	о	пе	ер	ес	те	у	еф	ха	це	че	ша	ща	м'який знак	ю	я

Серафима Криган, Юліанна Сергійчук

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

підручник для 3 класу з навчанням угорською мовою
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах, з аудіосупроводом)

ЧАСТИНА 2

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Чернівці
«Букрек»
2020

УДК 811.161.2(075.3)
К 82

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 21.02.2020 № 271)*

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

Завдання, що виконують за варіантами

Я, ти, ми і медіа

Аудіосупровід до підручника

Криган С. Г., Сергійчук Ю. П.

К 82 Українська мова та читання : підручник для 3 класу з навчанням угорською мовою закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах, з аудіосупроводом). Частина 2. Чернівці : Букрек, 2020. 120 с. : іл.
ISBN 978-617-7770-61-8
ISBN 978-617-7770-63-2 (ч. 2)

УДК 811.161.2(075.3)

Аудіосупровід

до підручника розміщено
в електронній бібліотеці за адресою:

<https://lib.imzo.gov.ua/>

ISBN 978-617-7770-61-8
ISBN 978-617-7770-63-2 (ч. 2)

© Криган С. Г., Сергійчук Ю. П., 2020
© Видавничий дім «Букрек», 2020

ДЕРЖАВНИЙ ГІМН УКРАЇНИ

*Слова Павла Чубинського
Музика Михайла Вербицького*

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

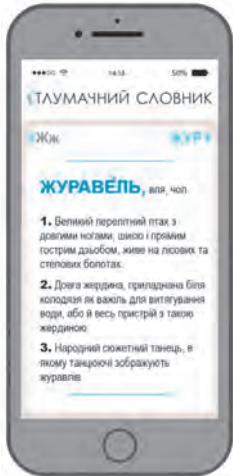
Слово • A szó

§1 Лексичне значення слова A szó jelentése

Слухаю

- 1 Прочитай уривок з вірша. Що ти дізнався / дізналася про тлумачний словник?

Буває, що слово
відоме давно,
а знає не кожен,
що значить воно.
І тут у пригоді
стає визначник
скарбів наших мовних —
тлумачний словник.

Д. Білоус

Читаю

- 1 Прочитай слова. Поясни їх значення.

1. Школа, аптекар, хліб.
2. Книжка, лікар, ліс.
3. Учитель, будинок, місто.

Кожне слово щось означає, тобто має лексичне значення.
Лексичне значення слів пояснюється в **тлумачних словниках**.

Наприклад: **підберезовик** — гриб, що росте під березою;
будівельник — той, хто будує будинки.

- 2 Прочитай текст. Знайди у тлумачному словнику лексичне значення виділе-них слів.

Тихий зимовий вечір. Сонце сховалось за **обрій**. Рожевіє сні-говий **килим**. **Мерехтять** зорі в глибокому небі. Раптом **насуну-**

лася чорна хмара. Стемніло. Закружляли сніжинки над землею. М'яка біла ковдра лягає на поле, ліс, дорогу.

Спілкуюся

1 Що зображено на малюнках? Використовуючи слова-назви, склади невелику розповідь (3–4 речення).

Пишу

1 Випиши слова, які називають предмети. Поясни їх лексичне значення.

Кататися, сніговий, лижі, сани, намело, ковзани, діти, заморозило, сніговик, весело, зима, радісний.

Досліджую

1 Поясни лексичне значення слів. Знайди і прочитай їх визначення у тлумачному словнику. Назви казку, легенду, оповідання, які тобі відомі.

Казка, оповідання, легенда.

2 Працюй з перекладним словником. Запиши подані слова українською мовою.

Dzsem, gomba, cica, mazzola.

2

Багатозначність слів.

Пряме і переносне значення

A többjelentésű szavak.

A szavak egyenes és átvitt értelme

Слухаю

- 1 Послухай. Відгадай загадку.

Я у дверях, у замку,
Я і в нотному рядку.
Можу гайку закрутити
І у вирій полетіти.

Читаю

- 1 Прочитай речення. Поясни лексичне значення виділених слів.

Земля обертається навколо Сонця. На цьому полі родюча **земля**.

У дідуся вже сива **голова**. На зборах виступив **голова** батьківського комітету.

Слова, які мають одне лексичне значення,
називаються **однозначними**.

Слова, які мають кілька лексичних значень,
називаються **багатозначними**.

- 2 Прочитай речення. Скажи, у прямому чи переносному значенні вживаються виділені слова?

1. У мого тата **золоті** руки. 2. У Оксани **золоте** волосся. 3. Мені на день народження подарували **золоті** сережки. 4. Іду лісом, ніби ступаю по **золотому** килиму.

Багатозначні слова вживаються у **прямому** і **переносному** значеннях.

Спілкуюся

- 1 Прочитай, поясни значення виділених слів.

Наш **клас** дружний. Оля перейшла у третій **клас**. Ми вчимося у затишному світлому **класі**.

Бабуся отримала від онука **лист**. На столі лежав чистий **лист** паперу. На прапорі Канади зображено кленовий **лист**.

Пишу

- 1 Прочитай вірш. Скільки значень має слово «гребінець»?

Носить півник-співунець
на голівці гребінець.
Гребінцем тим — знає кожний —
причесатися не можна.
А у мене, а у мене
гребінець новий, зелений.

Г. Бойко

- 2 Запиши вірш. Підкресли слова, ужиті в переносному значенні.

Тихо в Карпатах. Зимова пора.
Сонце сміється і сяє. Тихо.
Ні вітру, ні звуку не чуть,
Сонні ялинки дрімають.

Досліджую

- 1 Поясни лексичне значення слів. Яке словосполучення у кожній парі вжите у переносному значенні? Склади речення з двома парами слів.

Крило птаха — крило будинку; хор співає — душа співає;
гіркий перець — гірка правда; танцюють діти — танцюють сніжинки.

- 2 Прочитай. Порівняй, чим схожі й чим різняться виділені слова?

Під парканом бачать **діти**
цуценятко ледь **живе**.
Що робити з ним? Де **діти**?
Каже Гриць: «Хай в нас **живе**.
Я зроблю для нього **буду**
й доглядати його **буду**».

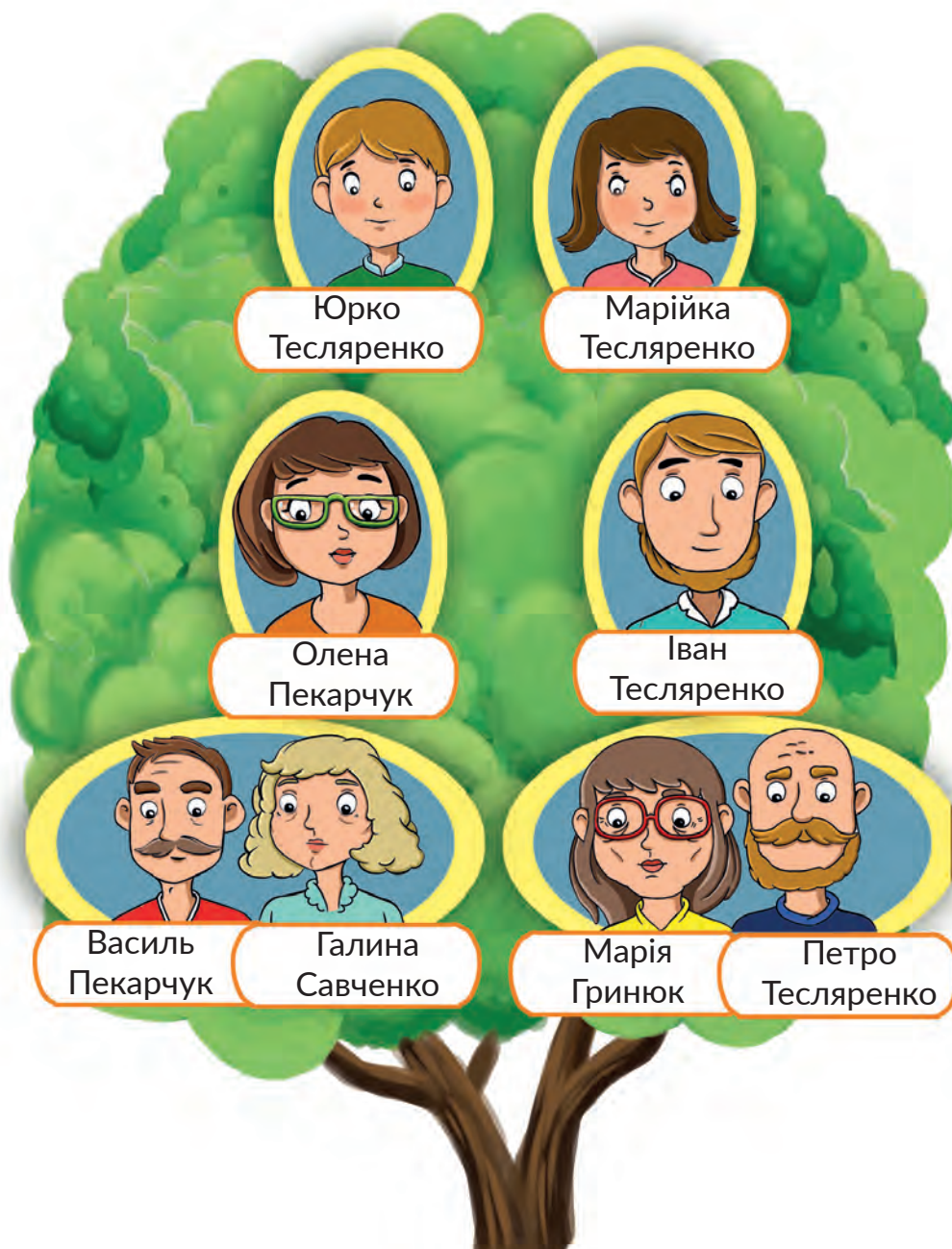
В. Плахотников

Читання • Olvasás

від **А**
до **Я** **Родина**
A család

Родовідне дерево – історія твого роду,
його представників за поколіннями.

Слухаю та читаю

Родовідне дерево

Одного хлопчика запитали, як звать його бабусю. А він і не знав.

— А як же дідуся кличеш?

— Діду, дайте меду.

Смішно, та не дуже. Більше сумно, що є такі хлопчики. Може, вони позабували, як тата і маму звать?

— Е-е-е, — каже дід Петро. — Хто не має коріння, той як перекотиполе: куди вітер подме, туди й котиться.

А гарні дітки знають свій рід: і батьків, і дідів, і прадідів, і прапрадідів. Вони мають сімейний альбом фотографій своїх родичів із добрим словом про них. І складають родовідне дерево. Воно коренисте, гіллясте.

А що гілка — то й член роду. Чим глибше коріння в такого дерева, тим міцніше воно стоїть на землі.

А яке коріння у твого дерева?

За Д. Чередниченком

9

Спілкуюся

- 1 Визнач ключові слова цього тексту.
- 2 Знайди слова, які сказав дід Петро. Чи можуть вони бути прислів'ям? Добери два-три прислів'я про родину.
- 3 З якою рослиною дід порівнює людей без роду? Чому?

Пишу

- 1 Скільки у тебе дідусів, бабусь, прадідусів, прабабусь? Як їх звать? Запиши.

Досліджую

- 1 Склади з допомогою батьків дерево свого роду.

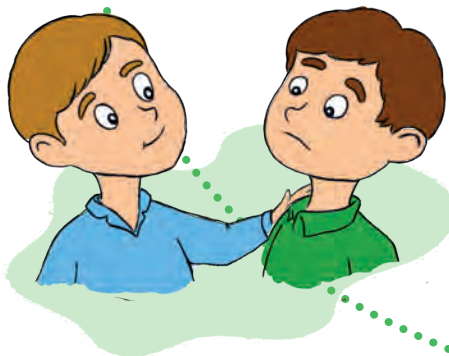
Словник

родовідне дерево — családfa
коріння — gyökerek
прадід — dédapa
прапрадід — ükapa
свій рід — saját nemzetség

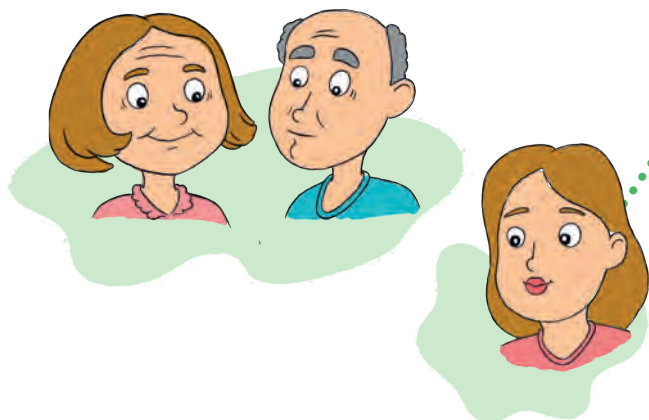
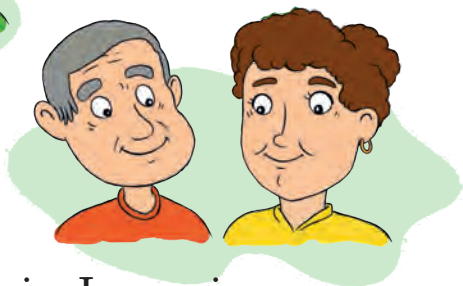
Моя сім'я

Тато, мама, брат і я.
Це не вся моя сім'я!
Я ще маю два діди.
І оба без бороди!
Я ще маю дві бабусі.
І обі вони Ганнусі!
Кажуть люди, що сім'я
Має мати аж сім «Я».

Брат мій дуже зажурився,
Каже: «Пізно я вродився!»
Ні, не пізно, якраз впору!
То неправильно говорять!
Довго пальці загинали —
Мого брата додавали.
І виходило при цім,
Що нас вісім, а не сім.

І тоді сказав татусь:
— Зараз з вами розберусь!
Дід, бабуся та ще я —
Це була одна сім'я.
Другий дід та ще бабуся.
В цій сім'ї росла матуся.
Так що, хлопчики мої,
Треба мати дві сім'ї,
Щоби третю збудувати —
Брат до брата додавати.

Брат зрадив. І я радію,
Бо тепер вже розумію:
Тато, мама, брат і я —
Це і є МОЯ СІМ'Я.
Два діди і дві бабусі —
Найріднісінькі ріднусі.
Хоч і рідні, хоч мої,
Але сім'ї в них свої.

Г. Чубач

Вітусин вірш

В день народження Вітусі
Поприходили бабусі:
Баба Валя, баба Надя,
І найстарша бабка наша —
Бабка Паша.
А із ними, як завжди,
Поприходили діди:
Дідо Ваня, дідо Вітя,
І найстарший наш дідусь —
Дід Петрусь.
А в руках у них пакунки,
Для Вітусі подарунки:
І червоні черевички,
І тепленькі рукавички,
І квітчаста сукеночка,
І смачненькі цукерочки...
А Вітуся, внучка чемна,
Поклонилася доземно
І сказала: — Ой спасибі!
Будьте ж ви усі щасливі,
Ще й здорові геть усі
Бабусі і дідусі!..

В. Косяченко

Спілкуюся

- 1 Кого зазвичай ми називаємо сім'єю? Назви членів однієї сім'ї.
- 2 Чи завжди сім'я є повною? Наведи приклади.
- 3 Як би ти поставилася / поставився, коли б у твою родину взяли прийомну дитину?
- 4 Кого називають **родичами**? Що таке **рід**? Що спільне, а що — відмінне? Обґрунтуй свою думку.
- 5 Прочитай уголос шість останніх рядків. Як ти думаєш, чому автор так закінчує «Вітусин вірш»?
- 6 Полічи, скільки гостей прийшло до дівчинки.

Пишу

- 1 Знайди у тлумачному словнику лексичне значення слова **коріння**.
- 2 Добери слова з протилежним значенням:
Один — ; добрий — ; сумно — ; забути — .
- 3 Доповни речення:
У мене є .
Ти мій / моя .
Ми .
- 4 Напиши 3–4 речення про родину на ілюстрації:
  - ▶ хто зображений?
  - ▶ дай імена членам цієї родини.

Досліджую

- 1 Прочитай. Що, на твою думку, означає берегти рід? Як це можна робити? Доповни текст 2–3 реченнями.

Без родового коріння, без наших предків не було б і нас з вами. Треба берегти своє коріння, рід.

Тато, мама, ти, твій брат чи сестра — це **сім'я**.

Дід, баба, дядько, тітка — **родичі**.

А всі родичі колишні, теперішні й майбутні — це **рід**.

Чи знаєш ти?

День матері — міжнародне свято, яке відзначають в багатьох країнах. В Україні святкують у другу неділю травня.

День батька — щорічне свято на честь татусів, яке в Україні відзначають у третю неділю червня.

Близько тридцяти країн світу, зокрема й Україна, святкують **День бабусь і дідусів** 28 жовтня. У Польщі це свято відзначають два дні — 21 грудня вітають бабусь, а наступного дня — дідусів.

Слухаю

- 1 Прочитай слова. Поясни їх лексичне значення.
- ▶ Спритний — меткий, швидкий, прудкий.
  - ▶ Мирний — спокійний, тихий.
  - ▶ Пухкий — м'який, пишний.
  - ▶ Боятися — лякатися, полохатися.

Синоніми — це слова, різні за звучанням і написанням, але однакові або дуже близькі за лексичним значенням.

Наприклад: *лелека, черногуз, бусол.*

Читаю

- 1 Прочитай вірш. До виділених слів добери близькі за значенням. Запиши їх.

Перший сніг

Ще вчора сонечко так гріло,
Чабан з отарою **бродив**,
Озиме поле зеленіло,
І лист у лузі **гомонів**.
Сьогодні ж степ увесь неначе
Заслав сріблястий оксамит,
І вітер **жалісливо** плаче,
І сонце лле не той мов світ.

І. Манжура

Спілкуюся

- 1 Прочитай уривок з казки. Зверни увагу на виділені слова.

...Василько злякався. Не можна, щоб відьма прийшла на свято! Треба її завернути. Тільки як?

Раптом він щось згадав. «Відьма в школі не вчилася, тому нічого не знає про слова. От я її й поморочу!» — придумав він, а вголос сказав:

— Тітонько відьмо, вертайтеся додому. Хіба ви не бачите, яка надворі **завірюха**?

— Еге, мете. Та якось дошкандибаю, — мовила відьма, насунивши капелюха на самі очі.

— Е-е-е, тітонько! Ви прогноз погоди в інтернеті не дивилися!

— Що ні, то ні, — сказала відьма. — Нема в мене того... як його... інтернету.

— А в прогнозі сказано, що сьогодні **хуртовина! Метелиця! Віхола! Сніговій!**

— Невже буде стільки всього?

— Ага, буде! **Хуга, юга, заметіль, хурделиця...**

— Ого-го, як їх багато, — зітхнула відьма.

За З. Мензатюк

Пишу

- 1 Випиши синоніми з тексту.

Досліджую

- 1 За допомогою словника добери по 2 синоніми до слів: **говорити, ходити**.

Словник

швидкий — gyors

мирний — békés

спокійний — nyugodt

тихий — csendes

м'який — puha

боятися — félni

працювати — dolgozni

плечі — vállak

зуби — fogak

замовкнути — elhallgatni

бродив — kószált

чабан — juhász

жалісливо — fájdalmasan, szomorúan

Слухаю та читаю

Народився братик

В Оленчиної матусі народився хлопчик. Радіє Оленка: тепер у неї є братик. Прокинулася вночі Оленка, бачить — схилилась мама над колискою та й співає колискову.

Заворушилася заздрість в Оленчиній душі. Тепер, думає, мама вже не любитиме мене так, як раніше. Бо треба ж і Петрика любити.

— Мамо, — каже Оленка вранці, — ой, як я люблю вас...

— А чого ти мені це говориш? — непокоїться мати.

— Бо хочу, щоб ви мене любили не менше, як Петрика...

Мама полегшено зітхнула й каже:

— Піди, Оленко, Сонця запитай, як воно ділить своє тепло між людьми.

Вийшла Оленка та й питає. А Сонце каже:

— Для кожної людини — все моє тепло. Від першого до останнього промінчика.

За В. Сухомлинським

! Автор літературного тексту — це людина, яка придумує і пише твір.

Оповідач — людина, яка розповідає певний епізод з художнього твору.

Розповідь може бути від першої або від третьої особи.

Спілкуюся

Досліджую текст

- 1 Хто автор тексту?
- 2 Автор і оповідач — це одна особа?
- 3 Від якої особи ведеться розповідь в оповіданні?

Робота над текстом

- 1 Прочитай текст мовчки.
- 2 Як він називається?
- 3 Зі скількох абзаців складається текст?
- 4 Назви ключові слова в кожному абзаці.
- 5 Яка головна думка тексту?

Головні герої

- 1 Перелічи головних героїв тексту. Яке твоє ставлення до них?
- 2 Як ставиться автор до головних героїв? Підтверди словами з тексту.
- 3 Яке відчуття було в серці Оленки? Чому?
- 4 Знайди в тексті та прочитай уголос, яку думку висловила мама? Чи погоджуєшся ти з нею?

Пишу

- 1 Добери з тексту синоніми до слова **мама**.
- 2 Знайди значення слова **заздрість** у словнику. Склади два речення.
- 3 Перепиши четвертий абзац. Зверни увагу на розділові знаки.

Досліджую

- 1 Чому вчить твір «**Народився братик**» В. Сухомлинського? Вислови припущення.
- 2 Прочитай прислів'я. Поясни, як ти його розумієш.
При сонці — тепло, а при матері — добре.

Словник

прокинулась — felébredt
іскринка — szikrácska
непокоїться — nyugtalanodik

схилилась — föléje hajolt
заворушилась заздрість — megszólalt
a féltékenység

Слухаю та читаю

Дорогі гості

Українська народна пісня

Зеленее жито, зелене,
хорошіі гості у мене.
Зеленее жито за селом,
хорошіі гості за столом.

Зеленее жито, зелене,
хорошіі гості у мене.
Зеленее жито при межі,
хорошіі гості від душі...

Зеленее жито, зелене,
хорошіі гості у мене.
Зеленее жито ще й овес.
Тут зібрався рід наш увесьь.

Спілкуюся

- 1 Скажи, про що розповідається у пісні?
- 2 Поясни, як ти розумієш вислів: «Тут зібрався рід наш увесьь»?
- 3 Які українські та угорські народні пісні ти знаєш?

Пишу

- 1 Прочитай уважно першу строфу. Запиши синоніми до слова **хороші**.
- 2 Перепиши пари слів і словосполучень:

зелене	за селом	при межі	ще й овес
у мене;	за столом;	від душі;	рід наш увесьь.

Досліджую

- 1 Пригадай, які ввічливі слова треба вживати під час вітання, вибачення і прощання? Розкажи 2–3 речення про правила поведінки в гостях.
- 2 До тебе завітала незряча людина. Як варто поводитися тобі та іншим?

Словник

жати — aratni
рід увесьь — az egész nemzetség
жито — rozs
овес — zab
зеленее — zöldül
зібрався — összegyűlt

Спілкуймося ввічливо

Társalogjunk udvariasan

Прекрасні звертання

Є в нашій мові прекрасні звертання,
Добрі і щирі, чудові слова.
Тими словами усяк без вагання
Маму найкращу свою назива:
Мамо, матусенько, мамочко, ненько,
Матінко, усміх твій ніжний ловлю.
Мамонько рідна, моя дорогенька,
Я над усе тебе в світі люблю!

МАМО, МАТУСЕНЬКО,
МАМОЧКО, НЕНЬКО,
МАТІНКО, МАМОНЬКО!

ТАТУ, ТАТКУ, ТАТУСЮ,
ТАТУСЕНЬКУ,
ТАТОЧКУ, ТАТОНЬКУ!

Я і до тата умію звертатись,
Хочу в словах передати тепло.
Щоб мій татусь міг частіше всміхатись,
І щоб в душі його сонце цвіло!
Татку, татусеньку, таточку, тату,
Кращого в світі немає навкруг!
Татоньку, хочу тебе я обняти —
Ти мій порадник, заступник і друг!

Я й до бабусі з любов'ю звертаюсь:
Бабцю, бабуню, бабусю моя!
І до бабусиних рук притуляюсь,
І відчуваю в них лагідність я.
І до дідуся іду по науку:
Діду, дідуню, навчи в світі жить!
Він на голівку кладе свою руку,
Голос сріблястим струмочком біжить.

БАБЦЮ, БАБУНЮ,
БАБУСЮ!

ДІДУ, ДІДУНЮ,
ДІДУСЮ!

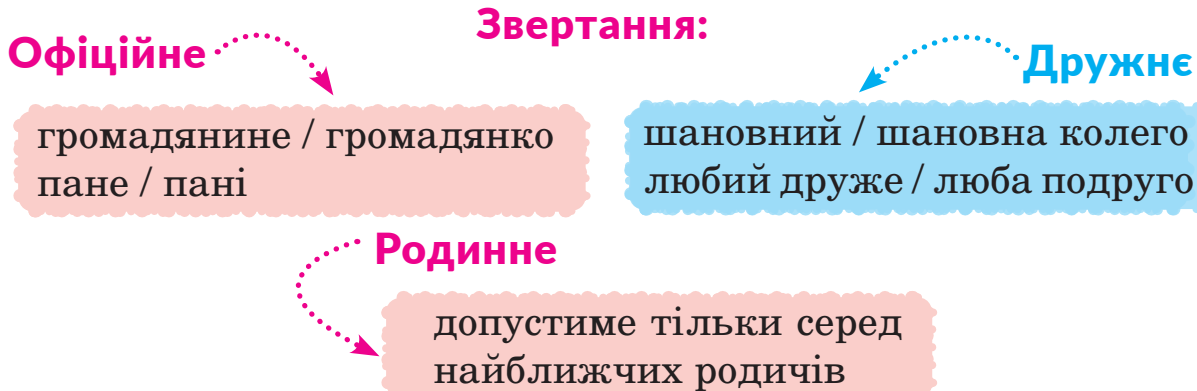
БРАТЕ, БРАТИКУ,
БРАТУСЮ!

СЕСТРО, СЕСТРИЦЕ,
СЕСТРИЧКО!

Слово чарівне! Яка в ньому сила!
Скажеш з любов'ю — і радість росте!
Слово ласкаве народжує крила —
Ви не забудьте ніколи про те!
Донечко, синку, сестрице, братусю, —
Дружна, велика, весела сім'я!
Таточку, мамочко, бабцю, дідусю, —
Мій оберіг і родина моя!

Н. Красоткіна

1 Як треба звертатися до людей в різних ситуаціях? Скористайся порадами.

✓ До старших або незнайомих звертаються на «**Ви**».
На «**ти**» — тільки до друзів.

Якщо тобі треба звернутися до когось з рідних, коли вони на роботі або у присутності незнайомих, — краще називати його / її на ім'я та по батькові (Петро Іванович, Олена Михайлівна) і на «**Ви**».

У присутності людей не можна говорити про них «він» чи «вона». Потрібно сказати «Оксана Іванівна просила...», «Микола Миколайович чекатиме на вас...».

Що важливо у привітанні

1 Інтонація

Вітатися з людьми потрібно приязно і доброзичливо.

2 Усмішка

Вона поліпшить загальний настрій.

3 Жести

Можна потиснути руку, кивнути чи обійняти людину.

2 Як ти звернешся до людини в таких ситуаціях? Поділи ролі та розіграй діалог з сусідом / сусідкою за партою.

1. Ти гуляєш з батьком у парку. Ви зустріли його колегу. Батько спілкується з ним. Попроси дозволу піти на ігровий майданчик поруч.

2. Ти в магазині з друзями і не можеш знайти на полицях яблучний сік. Звернися по допомогу до продавця / продавчині.

4

Антоніми

Ellentétes értelmű szavak

Слухаю

- 1 Прочитай прислів'я та приказки. Знайди слова з протилежним значенням.
- ▶ Хто хоче багато знати — тому треба мало спати.
  - ▶ За маленьким погнався, а велике загубив.
  - ▶ Знай багато, а говори мало.
  - ▶ Корінь навчання гіркий, а плід його солодкий.
  - ▶ Краще річ нова, а дружба стара.

Антоніми — це слова з протилежним лексичним значенням.

Наприклад: *день* — *ніч*, *радість* — *смуток*.

Читаю

- 1 Прочитай речення. Випиши слова-антоніми.

1. Будуть приходити люди — бідні й багаті, веселі й сумні (*Леся Українка*). 2. Нехай ні жар, ні холод не спинять вас (*І. Франко*).

Спілкуюся

- 1 Розглянь малюнки. Поясни значення слів: **повільний** — **швидкий**, **довгий** — **короткий**, **високий** — **низький**.

Пишу

- 1 До поданих слів добери з довідки слова з протилежним значенням.

Зразок. Свіжий хліб — черствий хліб.

Свіжі квіти — .

Свіжі газети — .

Свіже молоко — .

Довідка:

кисле

зів'ялі

старі

- 2 Добери протилежні за змістом слова.

Чистий — , мовчить — , плаче — , голосний — ,
вгору — , добре — , високо — , повний — , тепло —
, сухий — , літо — .

- 3 Доповни речення словами-антонімами.

Улітку день , а взимку — .
Собака людині, а вовк — . Заєць
, а черепаха — .

Довідка:

ворог, короткий,
довгий, швидкий,
повільна, друг

- 4 Прочитай прислів'я та скажи, як ти його розумієш. Випиши антоніми.

Доброго тримайся — поганого цурайся.

Досліджую

- 1 Перепиши пари слів-антонімів. Поясни їх значення.

Багатий — бідний, Батьківщина — чужина, успіх — невдача,
корисно — шкідливо, брати — віддавати.

- 2 Назви зображені на малюнках пори року. Добери дві пари слів-антонімів.

Загально очікувані результати

- 1 Прочитай і скажи, у якому значенні вжито виділені слова?

Золоті руки.

Глибока старість.

Шовковий голос.

- а) прямому значенні;
б) переносному значенні.

- 2 Прочитай і скажи, у якому значенні вжито виділені слова?

Золотий ланцюжок.

Глибоке озеро.

Шовкова сукня.

- а) прямому значенні;
б) переносному значенні.

- 3 Знайди у вірші слова-синоніми.

Мова

Ой, яка чудова українська мова!
Де береться все це, звідкіля і як?
Є в ній ліс-лісок-лісочок,
Пуща, гай, діброва, бір, перелісок, чорноліс.
Є у ній хурделиця, віхола, завія,
Завірюха, хуртовина, хуга, заметіль...

О. Підсуха

- 4 Виділені в реченнях слова — це:

- а) антоніми;
б) синоніми.

Якщо **сестра**, то це не **брат**.

Коли **говорять**, не **мовчать**.

Коли **стоять**, то не **біжать**.

Якщо **далеко**, то не **близько**.

Якщо **високо**, то не **низько**.

- 5 Склади речення з двома парами антонімів.

Конкретно очікувані результати

1 Перепиши речення. Поясни лексичне значення слова **поле**.

1. Бродив у бору, гуляв у чистім полі, рвав квіти, слухав жайворонка спів. 2. Учні робили позначки на полях сторінки зошита. 3. Сашко одягнув капелюха з широкими полями.

2 Запиши речення. Знайди слова, ужиті в переносному значенні. Добери такі словосполучення, щоб ці слова були вжиті в прямому значенні.

1. Дівчинка спить солодким сном. 2. У долині, край лісу, висить синя імла. 3. А сонце вже сідало. 4. Тиша та спокій гостювали в хаті. 5. З краю неба насувались білі, наче молочні, хмари.

3 Знайди в прислів'ях слова з протилежним значенням.

З великої хмари — малий дощ.
На чорній землі білий хліб родить.
Добре говорить, але зле робить.
Праця чоловіка годує, а лінь марнує.
Правда та кривда — як вогонь і вода.

4 Добери синоніми до слова **лелека**.

5 Усно розгадай кросворд.

Б				Л			
Б					О		
Л					А		
Ч							З
Ж							Ь

Читання • Olvasás

від А до Я
Родина
A család

Слухаю та читаю

Мамині очі

- Діти, хто подарував вам сонце? — запитала вчителька.
- Мама.
- А яке воно, сонце?
- Красиве.
- Жарке.
- Золоте.
- А очі у мами які?
- Сині, — сказала Ілона.
- Чорні, — відповіла Майя.
- Карі! — вигукнула Ельвіра.
- Зелені, — сказала Юлія.

Тільки Богдан промовчав, опустивши голову. Не знає він, які очі у мами.

- Сумні у Богданової мами очі, — сказала Тетяна.

За С. Вангелі

Помічниці

- Діти мамі говорили:
- Ми сьогодні посуд мили!
  - Молодці! — радіє мати, —
  - Що взялись допомагати.
  - І ти мила, Оленко?
  - Ні, — відказує маленька, —
  - Мили тільки Зіна й Алла.
  - Я розбитий підмітала.

В. Шарайко

Словник

жарке — forró

золоте — arany

Мамині руки

Підняли мене з колиски
Ніжні руки мами,
Берегли від горя-лиха
Днями і ночами.

Вчили на землі стояти
І ходити вчили,
А коли бувало важко —
Додавали сили.

Працьовиті та невтомні,
Ласкою зігріті, —
Руки мамині для мене
Найсвятіші в світі.

С. Жупанин

Спілкуюся

Дослідження тексту

- 1 Текст «Мамині очі» — це монолог чи діалог? Зверни увагу на розділові знаки.
- 2 Зачитай кінцівку тексту.
- 3 Визнач основну тему та головну думку тексту.

Робота над текстом

- 1 Чому автор порівнює маму з сонцем?
- 2 Прочитай оповідання за ролями.
- 3 Перекажи зміст твору своїми словами.

Пишу

- 1 Продовж речення.
Ілона сказала, що . Майя відповіла: . Ельвіра вигукнула: . Тільки Богдан промовчав, . Не знає він, які .
- 2 Випиши з тексту синоніми до слова **говорити**.
- 3 Добери антоніми до слів **сумний**, **опустити**.

Досліджую

- 1 Чому промовчав Богдан? Розкажи про його почуття.
- 2 Склади усну розповідь з елементами опису «Моя матуся».

! **Вірш** — невеликий поетичний твір, найчастіше з римованими рядками.
Строфа — група віршованих рядків, об'єднаних змістом і римою.
Рима — це співзвучні закінчення рядків вірша.

від до Я

Загально очікувані результати

Родина

Вибери варіанти відповідей, які характеризують твою поведінку:

- 1 Коли батьки роблять зауваження, ти:
  - 1) не погоджуєшся з тим, що вони говорять;
  - 2) звинувачуєш когось іншого;
  - 3) шукаєш виправдання;
  - 4) визнаєш провину і береш до уваги зауваження.
- 2 Коли батьки просять допомогти, ти:
  - 1) відмовляєш, бо маєш іншу роботу;
  - 2) говориш, щоб хтось інший це зробив;
  - 3) заперечуєш, що зараз не твоя черга, а братова чи сестри;
  - 4) йдеш допомагати.
- 3 Коли батьки просять допомогти братові чи сестрі зробити уроки, ти:
  - 1) говориш, що не маєш терпіння;
  - 2) кажеш, що їй / йому треба бути самостійною / самостійним;
  - 3) допомагаєш, а в кінці сваритесь;
  - 4) допомагаєш і терпляче пояснюєш.
- 4 Коли приходиш додому, ти:
  - 1) не вітаєшся з батьками;
  - 2) забуваєш привітатися;
  - 3) не кажеш нічого, коли приходиш, бо привітався вранці;
  - 4) вітаєшся щоразу.
- 5 Коли тебе батьки про що-небудь запитують:
  - 1) кричиш, що не хочеш про це говорити;
  - 2) відповідаєш коротко;
  - 3) не відповідаєш, бо не маєш сміливості;
  - 4) пояснюєш, у чому справа.
- 6 Чи обманюєш ти батьків?
  - 1) трапляється, що обманюю;
  - 2) іноді говорю напівправду;
  - 3) чекаю нагоди, щоб сказати правду;
  - 4) завжди кажу лише правду.

1 Прочитай та скажи, з якого твору цей уривок:

А гарні дітки знають свій рід: і батьків, і дідів, і прадідів, і прапрадідів. Вони мають сімейний альбом фотографій своїх родичів із добрим словом про них. І складають родовідне дерево. Воно коренисте, гіллясте.

- а) «Вітусин вірш»;
- б) «Родовідне дерево»;
- в) «Мамині очі».

2 Прочитай та пригадай, з якого вірша ці рядки:

Дід, бабуся та ще я —
Це була одна сім'я.
Другий дід та ще бабуся.
В цій сім'ї росла матуся.

- а) «Вітусин вірш»;
- б) «Дорогі гості»;
- в) «Моя сім'я».

3 Перепиши уривок з тексту. Визнач слова-звертання.

Мама полегшено зітхнула й каже:

— Піди, Оленко, Сонця запитай, як воно ділить своє тепло між людьми.

Вийшла Оленка та й питає. А Сонце каже:

— Для кожної людини — все моє тепло. Від першого до останнього промінчика.

4 З якого твору ці герої?

5 Усно поясни написання слів: **першої**, **останньої**.

Будова слова • A szó szerkezete

Закінчення

A toldalék (végződés)

Слухаю

1 Прочитай речення. Чи змінюється лексичне значення слова **бібліотека**? Випиши виділені слова, визнач у них спільну частину. Назви частину слова, яка змінилася.

1. У нашій школі є **бібліотека**. 2. Учні часто ходять у **бібліотеку**. 3. **Бібліотекою** користуються і дорослі, і малі.

Читаю

1 Прочитай слова. Що є спільного в словах кожної колонки і чим вони відрізняються? Яка частина слова змінюється?

Школа

село

вода

школи

села

води

школу

селу

воду

школою

селом

водою

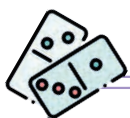

Змінна частина слова називається **закінченням**. У слові його позначаємо так: **книг**а, **книг**у, **книг**ою.

Спілкуюся

1 Перепиши словосполучення. Зміни слова за питаннями. Виділи закінчення.

Росте (що?) берез ; сік (з чого?) з берез ; посадив (що?) берез ; відпочивав (де?) під берез ; тріпоче листя (на чому?) на берез .

Пишу

1 Перепиши слова. Виділи закінчення.

- ▶ Мама, мами, мамі, маму, мамою, мамо.
- ▶ Пісня, пісню, піснею, пісні.
- ▶ Бабуся, бабуся, бабусі, бабусею.

2 Перепиши речення. Розкрий дужки так, щоб подані в них слова узгоджувалися з іншими в реченні. Зверни увагу на закінчення.

У Юлі є менша (сестра) Люба. Юля купила (сестра) ляльку. Вона любить свою (сестра). Люба з (сестра) ходили в ляльковий театр.

Закінчення служить для зв'язку слів у словосполученнях і реченнях.

Досліджую

1 Перепиши вірш. Виділені слова постав у такій формі, щоб змінилось закінчення. Познач його.

Зразок. Землі – земля, землею.

День у квітні довше квітне.
 Сніг розтав на вигрітій **землі**.
Малюки на ручаї блакитні
 Паперові носять **кораблі**...

І безлиста розцвіла **ліщина**,
 Загляда сережками в потік.
 Заквітчатись поспіша **вільшина**,
 Ліс — неначе весняний квітник.

В. Ткаченко

Словник

ручаї блакитні – égszínkék patakok
 безлиста – levél nélküli ág
 заглядає – benéz, bepillant
 сережки – fülbevalók

потік – patak
 ліщина – mogyoró
 вільшина – égerfa
 квітник – virágágy

Складання тексту-опису Szöveges leírás szerkesztése

1 Розглянь малюнок. Прочитай текст-опис сойки. У чому особливість цього тексту? Розглянь схему. Спробуй визначити частини тексту.

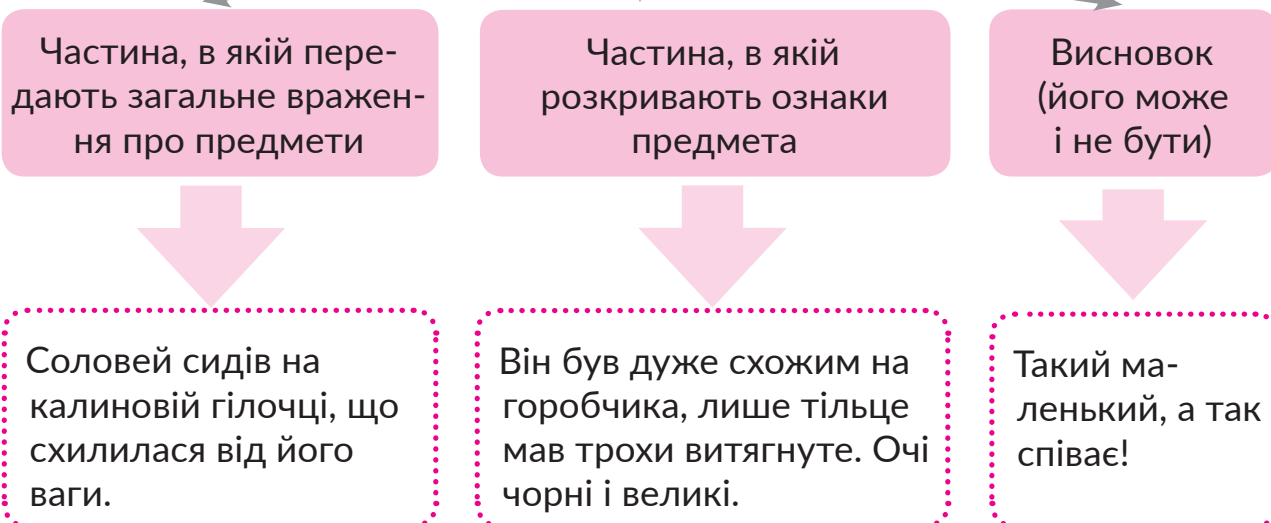
Сойка за розміром схожа на голуба.

Тіло у неї коричнево-червоне зі смужками, які переходять у синьо-чорні пір'їни. На крилах є яскраві білі плями. На маківці — біле і чорне пір'я. Очі великі, круглі, блакитного кольору.

Сойка дуже гарний лісовий птах.

Структура тексту-опису

2 Відгадай птаха за описом.

Біла латка, чорна латка, по дереву скаче.

Жовтогруді щибетушки
Мають чорні капелюшки,
Сірі лапки, білі щічки.
Називають їх ...

Довгі ноги, довгий хвіст,
По болоту ходить скрізь.
Хату на хаті має,
Жабам рахунок знає.

3 Розглянь малюнок. Склади за малюнком та опорними словами текст-опис. Допоможуть тобі в цьому відповіді на запитання.

31

- ▶ Що зображено на малюнку?
- ▶ Скільки поверхів у будинку?
- ▶ Які кімнати є на першому поверсі?
- ▶ Які в них меблі? Якого кольору стіни?
- ▶ Які кімнати є на другому поверсі? Опиши їх.

Опорні слова: кухня, вітальня, спальня, ванна кімната, два поверхи, холодильник, диван, книжкова полиця, комод, унітаз, умивальник, ліжко, лампа, крісло, шафа для посуду, плита, дзеркало, двоповерховий будинок, горище.

4 Розкажи про свою кімнату / квартиру / будинок.

Читання • Olvasás

Від
до
А
Я
Прийди, прийди, весно!
Jöjj el, jöjj el, tavasz!

Слухаю та читаю

Веснянка

Зійшли сніги, шумить вода,
весною повіва;
земля квіточки викида,
бує травка молода;
все мертве ожива.
Веселе сонечко блищить,
проміння щедро лле;
гайок привітно шелестить,
неначе кличе пригостить;
струмочок виграє...

П. Грабовський

Весна іде

Весна йде та йде. Ось уже і небо голубе і чисте. І вода голуба і прозора.

Сонечко блищить і горить. Гаї розвиваються. Садки зацвітають.

Увечері тьохнув соловейко на листатому клені. Кує зозуля на високій березі.

Гуде бджола. Мигтять білі метелики понад молоденькою травичкою. Хрущі літають гучливі.

Якийсь гомін чи з-під землі, чи з неба!..

Марко Вовчок

Вербові сережки

Біля яру, біля стежки
Одягла верба сережки.
Головою хилитала,
Потихесеньку питала:
— Де ота біленька хатка,
Що гарнесенькі дівчатка?
Хай би вибігли до стежки,
Подарую їм сережки.

Л. Костенко

Спілкуюся

- 1 Визнач, про що твір «Весна іде»? Прочитай окличне речення.
- 2 Хто автор твору?
- 3 Коли відбувається дія?
- 4 Які зміни відбуваються у природі навесні?

Пишу

- 1 Визнач, скільки абзаців у тексті «Весна іде»? Спиши третій.
- 2 Добери слова з протилежним значенням.

Вода прозора — . Висока береза — .

Досліджую

- 1 Прочитай інформацію. Знайди споріднені слова. Чому, на твою думку, місяць квітень називається саме так?

Перший місяць весни називають березнем, бо саме в цей час починає рухатись сік по стовбурах беріз.

- 2 Як ти розумієш приказку?

Березень березовим віником зиму вимітає, весну в гості запрошує.

- 3 Склади розповідь про весняну квітку (3-4 речення).

Словник

вода прозора — átlátszó, kristálytisztá víz

гаї розвиваються — nyílnak a ligetek

тьохнув соловейко — csattogott a fülemüle

хрущі гучливі — zajos, lármás cserebogarak

§ 6 Основа слова A szótő

Слухаю

1 Прочитай. Випиши слова у дві колонки: у першу — ті, що мають закінчення, у другу — з нульовим закінченням. Визнач закінчення у словах першої колонки.

Клен, сосна, диван, килим, тополя, годинник, подвір'я, посадка, садівник, дубовий, слово.

Основа — це частина слова без закінчення. Вона виражає лексичне значення слова. Наприклад: сад, садовий, посадка.

Читаю

1 Прочитай слова, визнач основу. Поясни значення виділених слів. Назви слова-синоніми.

Клас, саду, дім, будинок, **дуб**, зуби, стіл, колос, віз, листом, **млині**, бук, лісами, хаті.

2 Прочитай вірш. Поясни значення виділених слів. Познач у них основу та закінчення.

Прилетіли **шпаки**,
Дорогі співаки,
Прилетіли весну зустрічати.
У **шпаківнях** нових
Скоро будуть у них
Жовтороті малі **шпаченята**.

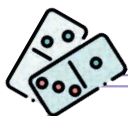
Г. Бойко

Спілкуюся

1 Склади речення з поданих слів. Познач основу у виділених словах.

1. Наші, дуже люблять, учні, **природу**.
2. Вони, за, **рослинами**, доглядають.
3. Діти, **природу**, оберігати, рідну, вчать.

Пишу

1 Прочитай. Визнач закінчення у виділених словах. Як називається частина слова без закінчення?

- ▶ Читаю (що?) **книги, журнали, газети**.
- ▶ Цікавлюсь (чим?) **книгами, журналами, газетами**.
- ▶ Прочитав (у чому?) у **книгах, журналах, газетах**.

2 Перепиши прислів'я. Допиши в словах потрібні закінчення і визнач основу цих слів.

Де думка одна, там дружб міцна. У нашій дружб — наша сила. Люди сильні своєю дружб . Без дружб і згоди не можуть жити народи.

3 Перепиши слова. Визнач їх основу. Склади речення з виділеними словами.

Пришкільний, **подорожник**, молодець, **пам'ятка**, підземний, **розмова**, радісні.

Досліджую

1 Запам'ятай правопис слів. Склади з ними речення.

Диван, килим, **директор**, черевики, **черешня**, диктант, вулиця, учитель, **черговий**.

2 Який із цих рядків є реченням? Пригадай, яку роль виконує закінчення в реченні? Визнач у виділених словах основу та закінчення.

У сад цвісти яблуня.

У саду цвітуть яблуні.

3 Опиши свого друга чи подругу (3–4 речення).

Словник

жовтороті пташенята — sárgacsőrű
mádarfiókák
пришкільний — az iskola melletti
молодець — derék, jóra való
згода — egyetértés

пам'ятка — emlék
посадка — ültetés
дятел — fakopáncs
шпак — seregély
дружба — barátság

§7

Споріднені слова
Az egytöví szavak

Слухаю

1 Прочитай слова. Знайди спільну частину. Як називаються такі слова?

- ▶ Зерно, зернятко, зернина, зерновий.
- ▶ Коса, косити, косар, косовиця, покос.
- ▶ Село, сільський, селище, селяни.
- ▶ Весна, веснянка, весняний, веснувати.

Слова, які мають однакову за звуковим складом і спільну за значенням частину, називаються **спорідненими**.

Наприклад: *дід* – *дідусь* – *прадід* – *дідівський*.

Читаю

1 Прочитай. Визнач у словах спільну частину. Поясни значення виділених слів.

- ▶ Дерево, дерев'яний, деревина, **дерев'яніти**.
- ▶ Сад, садити, посадки, **садівник**.

2 Прочитай. Визнач у словах спільну частину. Чи пов'язані вони за значенням? Як називаються ці слова?

- ▶ Рід, рідні, родичі, рідний, рідня, родичатися.
- ▶ Вечір, вечірній, вечоріти, вечорниці.

3 Прочитай речення. Випиши споріднені слова, знайди в них спільну частину.

Мама попросила мене купити хліб. Праця хлібороба дуже важка. У нашому місті є велика хлібопекарня. Я люблю їсти свіжий хлібчик.

Спілкуюся

1 Чи можна подані слова назвати спорідненими? Чому? Добери споріднені слова до виділеного слова.

Заметіль, віхола, **сніговиця**, завія.

2 Прочитай текст. Знайди споріднені слова.

Петрик і дідусь поїхали у Київ. Їх зустрів дядько Андрій. Він — киянин. Усі зайшли в тролейбус. Петрикові було цікаво їхати київськими вулицями.

- 3 Розглянь малюнки. Якому малюнкові відповідає кожне з поданих нижче слів?

Дуб, дубок, дубовий.

Пишу

- 1 Прочитай. Випиши слова у дві колонки: у першу – споріднені, у другу – різні форми одного слова.

Рука, руки, рукав, рукавиці, рукою, ручка.

- 2 Спиши текст. Підкресли споріднені слова. Поясни їх значення.

Микола та Вадим пішли в ліс. Дорогою вони зустріли лісника. Він показав їм лісову стежку. Стежка привела хлопців до лісового озера. Поруч шелестів листям молодий лісок.

Досліджую

- 1 Знайди групи споріднених слів. Постав питання до кожного з них. Добери ще два споріднених слова. Визнач у тексті слова-синоніми.

Яскраві квіти ростуть біля будиночків. Вони — окраса нашого життя. Квіткові клумби прикрашають вулиці міст. З ранньої весни до пізньої осені квітнуть барвисті весняні тюльпани, конвалії, веселі оранжеві чорнобривці, осінні різнокольорові хризантеми.

- 2 Добери споріднені слова до слова **ліс**.

Словник

окраса — dísz

клумби — virágágyások

квітнуть — virágzanak

чорнобривці — körömvirág

Читання • Olvasás

від **А** Прийди, прийди, весно!
до **Я** Jöjj el, jöjj el, tavasz!

Слухаю та читаю

Як Квітень до Березня в гості їздив

Українська народна казка

Колись давно покликав Березень Квітня в гості.

Квітень поїхав возом, а Березень розходився та такого наробив, що змушений був Квітень додому повернути: сніг, мороз, завірюха — не можна возом їхати. Наступного року знову поїхав Квітень

до Березня в гості, та цього разу вже не возом, а саньми. Березень пустив тепло, сніг розтанув, річки розлилися, — знову повернувся Квітень.

Зустрівся Квітень з Травнем і скаржиться:

— Скільки вже разів пориваюся поїхати до Березня в гості, та ніяк не доїду — ні возом, ні саньми. Поїду возом — зробиться зима. Поїду саньми — теплінь настане, що ні возом, ні саньми.

А Травень і каже:

— Я тебе навчу, як доїхати. Зроби так: візьми воза, сани й човен, то тоді, певне, доїдеш.

Послухав Квітень і, діждавшись слухного часу, зробив так, як порадив Травень. Їде саньми, а на санях віз і човен везе. Березень дав тепло, і сніг розтанув. Тоді Квітень кладе сани і човен на воза і таки їде далі. Став знову мороз і сніг — Квітень знов поскладав човен і воза на сани. Далі розтопився сніг, розпустило річки, і не можна ні саньми, ні возом. Тоді Квітень склав на човен сани й воза і поїхав ще швидше по воді. Приїхав до Березня в гості, а той і не сподівався.

Здивувався Березень та й питає:

— А хто тебе навчив, як до мене дістатися?

— Та, спасибі йому, Травень порадив, як їхати...

Вербна неділя

Вербна неділя — це неділя перед Пасхою. Зустрічати Вербну неділю треба в чистоті. Потрібно обрізати дерева, білити їх, копати грядки.

У домі помити вікна, навести порядок.

На Вербну неділю люди йдуть до церкви за освяченою вербою. Треба посадити освячену вербу в землю. Кажуть, що це дерево найшвидше пускає коріння і найраніше цвіте. Крім цього, одну гілочку треба покласти біля ікони, бо вважається, що ця верба відвертає блискавку. А ще є така думка, що вербу посадив сам Ісус.

Кошки

Лозоплетіння існує багато століть. Найдавніші плетені вироби виготовляли ще до нашої ери. А чи знаєш ти, звідки беруться кошки? На берегах річок Прут, Серет, Черемош, Тиса, Латориця росте лоза, яку зрізають, обробляють. Заготовляють її двічі на рік. Майстрів, що виготовляли кошки, так і звали — кошикарі. Лозоплетінням займалися як чоловіки, так і жінки.

Ця майстерність передається з покоління в покоління.

Спілкуюся

- 1 Чому й тепер у травні часто бувають морози?
- 2 Які ти знаєш весняні свята і звичаї?
- 3 Які свята відзначають у твоїй родині?

Пишу

- 1 Перепиши останній абзац тексту «Кошки».
- 2 Перепиши другий абзац тексту «Як Квітень до Березня в гості їздив».

Досліджую

- 1 Які ознаки весни передають її красу?
- 2 Як у твоїй родині готуються до весняних свят?

Словник

певне — bizonyára, valószínűleg
 скаржитися — panaszkodik
 пообмерзають — befagynak
 не сподівався — nem számított rá, nem is remélte
 крильця обшмагаю — megtépázom a szárnyait

барвисті — színes, színpompás, tarka
 лозина — fűzfavessző
 кошик — kosár
 човен — csónak
 кошикарі — kosárfonók

Слухаю

1 Послухай вірш. Які частини слова ти знаєш? Визнач частини у виділених словах.

Перша таємниця

Кожне слово в нашій мові
Розрізняється в **будові**.
Щоб слова побудувати,
Їх частини треба знати.
Корінь слова — це найперший,
Найважливіший працівник.

І без нього неможливо
збудувати наш словник.
У **дерева** могутнього,
у лагідної квітки
Обов'язково корінь є,
запам'ятайте, дітки!

Читаю

! Спільна частина споріднених слів називається **коренем**.
Корінь у словах позначаємо так: *гриби*, *грибочок*, *грибний*.

1 Виділи корінь у словах. Скажи, чи можна назвати спорідненими слова першого і другого рядків? Чому? Поясни значення слів.

- ▶ Літо, літечко, літній, по-літньому.
- ▶ Літак, літати, приліт, перелітні.

2 Прочитай. Як ти думаєш, чому образилися гуси? Випиши виділені слова. Чи є вони спорідненими? Чому?

Родичі

Йшли стежкою гусак, гуска і гусенята, а назустріч їм повзла гусениця.

— Я гусак, це — гуска, а то — гусенята, — ввічливо сказав гусак. — А ти хто?

— А я ваша тітка, — похвалилася гусениця.

Гуси ображено загелготали.

Спілкуюся

1 Розглянь малюнки, запиши назву кожного з них. У словах визнач спільну частину.

2 Розглянь малюнки. Поясни значення слів: **поле**, **польовий** (хвощ), **полоти**.

Пишу

1 Перепиши слова. Виділи в них корінь. Знайди рядок, у якому не всі слова є спільнокореневими. Склади речення з виділеними словами.

- ▶ **Вода**, водний, водолаз, підводник, водій.
- ▶ Будинок, будувати, **будівельник**, будівництво.
- ▶ Земля, землянка, земляний, **земляк**.

Досліджую

1 Добери спільнокореневі слова.

Брат — ;

доброта — ;

читати — ;

дим — ;

білий — ;

трава — ;

хата — ;

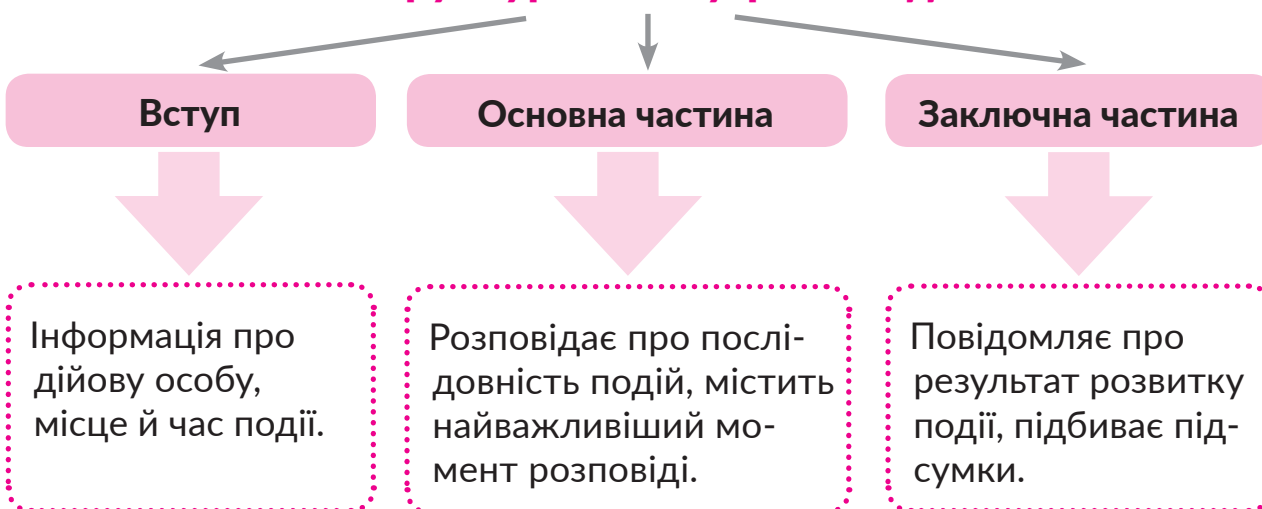
друг — .

Складання тексту-розповіді Szöveges történet írása, szerkesztése

1 Розглянь схему.

Структура тексту-розповіді

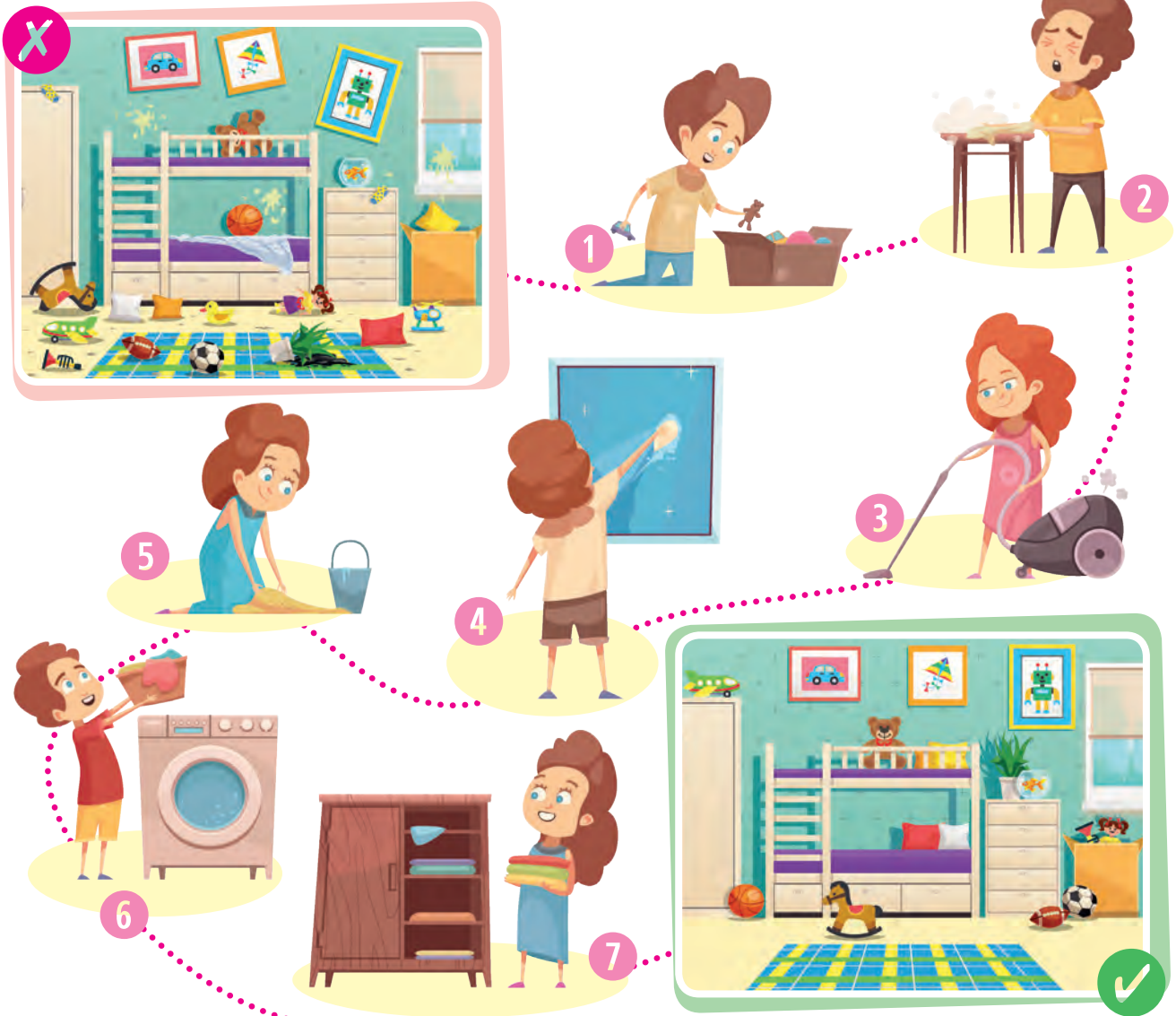

2 Розглянь малюнок. Склади розповідь про те, як відпочивають люди на природі. Використовуй опорні слова.

Опорні слова: рибалити, кататися на велосипеді, розпалювати вогнище, ставити намет, грати на гітарі, готувати на грилі, сервірувати стіл, грати у м'яч, відпочивати.

3 Розглянь малюнки. Склади за малюнками та опорними словами текст-розповідь «Прибирання». Допоможуть тобі в цьому відповіді на подані нижче запитання.

- ▶ Де перебувають діти? Дай їм імена.
- ▶ Що вони роблять?
- ▶ Скільки на малюнку дітей?
- ▶ Назви, що і в якій послідовності робить кожна дитина?
- ▶ Як змінилася кімната після прибирання? Порівняй малюнки.
- ▶ Розкажи, як часто ти прибираєш вдома?

Опорні слова: витирати пил, дитяча кімната, пилососити, прати одяг і білизну, мити підлогу, збирати іграшки, складати речі, прибирати, застеляти ліжко.

Читання • Olvasás

Прийди, прийди, весно!

Jöjj el, jöjj el, tavasz!

Слухаю та читаю

Писанкі

У всьому світі відомі українські писанки. Вони беруть свій початок від дуже давніх вірувань.

З тієї хвилини, коли на яйце наносився малюнок, це вже було не просте яйце, а свята писанка. Її розписували тільки у доброму настрої.

Писанка — символ вічного життя, добра й сонця. Писанки виготовляють за допомогою розігрітого воску та писачка.

На крапанку віск наносять крапочками. На дряпанці візерунки видряпують.

Чи знаєш ти?

Іван Гончар, митець та колекціонер, зібрав чималу кількість писанок з різних куточків України. Зараз вони зберігаються в музеї у Києві.

Буковина

Гуцульщина

Поділля

Наддніпрянина

Південь

Закарпаття

Покуття

Полісся

Великдень

Великдень — найбільше християнське свято. Ще його називають Пасхою. Це свято на честь воскресіння Ісуса Христа. Християни ще звечора йдуть до храму Господнього, щоб принести свої щирі молитви. Усю ніч правиться служба. Потім освячується паска.

Символом Великодня стали і писанки.

Усе в лісі співає...

Весною ми пішли до лісу.

Зійшло сонце, дихнув легенький вітерець, усі дерева в лісі заспівали.

Кожне співало свою пісню.

Береза співала ніжну пісню. Слухаючи її пісню, хотілось підійти до білокорої красуні й обняти її.

Дуб співав мужню пісню. Коли ми слухали пісню дуба, нам хотілось бути сильними, відважними.

Верба, що схилилася над ставом, співала задумливу пісню. Прислухаючись до пісні верби, ми подумали, що прийде осінь і листячко з дерев осиплеться.

Горобина співала тривожну пісню. Від цієї пісні до нас прилинула думка про темну ніч і бурю-грозу, від якої гнеться тонка горобина, немов шукаючи захисту.

Ось які пісні почули ми в лісі.

В. Сухомлинський

Спілкуюся

- 1 Про які зміни в природі розповідається в тексті «Усе в лісі співає»?
- 2 Яку пісню співала береза?
- 3 Про що співав дуб?
- 4 Які почуття викликає у тебе спів верби, горобини?
- 5 Які ще пісні можна почути в лісі навесні?
- 6 Склади план. Перекажи за ним текст.
- 7 Добери до тексту свій заголовок.

Пишу

- 1 Спиши текст «Великдень».
- 2 Як роблять крапанки, а як — дряпанки? Запиши речення в зошит.

Досліджую

- 1 Відгадай загадку.

Я найперша зацвітаю
синім цвітом серед гаю.
Відгадайте, що за квітка,
бо мене не стане влітку.

Золотисте ситечко
Покотилось в літечко.
Загляда в віконечко,
Наче справжнє сонечко.

Наче сонце, серединка,
Пелюстків біла хустинка.
Знає бджілка і мурашка,
Що звуть квіточку ...

- 2 Розкажи про писанки свого краю.

Словник

писанка — hí mestojás
дихнув вітерець — fújdogált a szellő
задумливу пісню — merengő,
elgondolkodtató dalt

тривожну пісню — nyugtalan, zaklatott
dalt
прилинула думка — felvetődött a
gondolat

Від А до Я Загально очікувані результати

Прийди, прийди, весно!

- 1 Перший місяць весни називають березнем, бо:
  - а) береза листя розпускає;
  - б) з'являється березовий сік;
  - в) ростуть підберезовики.
- 2 Відгадай загадку. Про яку пору року йдеться?
Вона приходить з ласкою
Та із своєю казкою.
Як тільки струсить рукавом —
Синіють проліски кругом.
- 3 Коли розквітає природа? У яких творах про це йдеться?
- 4 З яких творів ці герої?

- 5 Веснянки ще називають:
  - а) щедрівками;
  - б) гаївками;
  - в) співанками.

Конкретно очікувані результати

Прийди, прийди, весно!

- 1 Хто розказав Квітню, як доїхати в гості до Березня:
  - а) Липень;
  - б) Травень;
  - в) Січень.
- 2 Пригадай, які свята ми відзначаємо навесні? Як у твоїй сім'ї святкують Великдень?
- 3 Назви автора вірша, з якого цей уривок:

— Де ота біленька хатка,
Що гарнесенькі дівчатка?
Хай би вибігли до стежки,
Подарую їм серезки.

  - а) Л. Костенко;
  - б) П. Грабовський;
  - в) Марко Вовчок;
  - г) В. Сухомлинський.
- 4 Розглянь малюнки. Назви знайомі тобі квіти. Які рослини зацвітають навесні найпершими?

- 5 Прочитай приказку.
Березень березовим віником зиму вимітає, весну в гості запрошує.

§9

Чергування голосних і приголосних звуків у коренях слів

A magán- és mássalhangzók váltakozása

Слухаю

1 Прочитай пари слів. Як змінюються голосні звуки у коренях слів?

i — o

кінь — коня

віз — воза

ніс — носа

сіль — солі

i — e

піч — печі

річ — речі

осінь — осені

лебідь — лебеді

Читаю

1 Прочитай слова. Які приголосні звуки змінилися в коренях? Якими буквами вони позначені?

а) нога — ніжка — нозі

луг — лужок — у лузі

б) бік — бічний — на боці

око — очі — в оці

в) муха — мушка — мусі

рух — рушати — у русі

Зміна голосних і приголосних звуків у коренях слів називається **чергуванням**.

Спілкуюся

1 Добери до поданих слів спільнокореневі за зразком. Як змінюються приголосні у коренях слів?

Зразок. Пух — пушок; пасіка — пасічник; роги — ріжки.

Сніг — , берег — , ноги — , міх — , ріка — ,
щоки — .

Пишу

1 Перепиши, змінюючи слова так, щоб відбулося чергування голосних у корені. Підкресли букви, які змінилися.

Зразок. Ніч – ночі.

Коти — , столи — , гора — , ножі — , болі — ,
роги — , громи — , вечори — , ременя — , піч —
, кореня — , міст — , роки — .

2 Зміни слова так, щоб відбулося чергування приголосних у коренях. Підкресли букви, які змінилися.

Зразок. Ріг – на розі – ріжок (r – ж – z)

Пастух, рука, друг, вухо, дорога, молоко, сміх.

Досліджую

1 Утвори з поданих слів словосполучення за зразком. Зверни увагу на чергування приголосних у коренях слів. Склади 2 речення з утвореними словосполученнями.

Зразок. Дорога, сунка – дорожня сунка.

Чумак, шлях; козак, слава; сніг, зима; рука, годинник; сонце, промінь; полуниця, сік; юнак, вчинок.

Словник

лебеді – hattyúk

луг – rét

око – szem

вухо – fül

полуниця – szamóca

пасіка – méhes, méhészet

чумак – fuvarozó paraszt

Чумацький Шлях – Tejút

полуничний сік – eperlé

козацька слава – kozák dicsőség,
hírnév

юнак – fiatalember, ifjú

Читання • Olvasás

від **А** Письменники — дітям
до **Я** Írók — gyermekeknek

Слухаю та читаю

Тарас Шевченко

На співучій землі України народився її великий син — Тарас Шевченко.

З ранніх літ вслухався він у мамину пісню, у дідусеву казку, зачаровувався співом мандрівних кобзарів. Та й сам знав дуже багато народних пісень і любив співати. Ще й грав на кобзі та скрипці.

Малим хлопчиком залишився він сиротою.

Свою першу збірку творів Тарас Шевченко назвав «Кобзар», бо звуки народного музичного інструмента — кобзи — для нього були найдорожчими. Згодом Тараса Шевченка стали називати великим Кобзарем.

Видатний поет написав для дітей рідної землі «Буквар».

Тарас Шевченко — це людина, яка стала гордістю **українського** народу, співцем його думок, мрій, краси і **любові**.

Садок вишневий коло хати

Садок вишневий коло хати,
хрущі над вишнями гудуть,
плугатарі з плугами йдуть,
співають ідучи дівчата,
а матері вечерять ждуть.

Сім'я вечеря коло хати,
вечірня зіронька встає.
Дочка вечерять подає,
а мати хоче научати,
та соловейко не дає.

Поклала мати коло хати
маленьких діточок своїх;
сама заснула коло їх.
Затихло все, тільки дівчата
та соловейко не затих.

Т. Шевченко

Чи знаєш ти?

Кобза — музичний інструмент.

Кобзар — український народний співець, що супроводить свій спів грою на кобзі.

* * *

Тече вода з-під явора
яром на долину.
Пишається над водою
червона калина...
Тече вода із-за гаю та
попід горою.
Хлюпочуться качаточка
поміж осокою...

Т. Шевченко

Спілкуюся

- 1 Чи є у тебе вдома книги Тараса Шевченка?
- 2 Які місця у твоєму краї пов'язані з його іменем?
- 3 Прочитай виразно вірш «**Садок вишневий коло хати**». Яку картину ти уявляєш?
- 4 Яка пора року описана у вірші? Поясни свою думку.

Пишу

- 1 Перепиши останній абзац тексту про Тараса Шевченка. Визнач, скільки букв і скільки звуків у виділених словах.
- 2 Спиши першу строфу вірша «**Садок вишневий коло хати**».

Досліджую

- 1 З допомогою дорослих знайди інформацію про письменника рідного краю. Підготуй розповідь про нього.

Словник

мандрівні кобзари — vándor kobzosok,
ukrán népzeneészek
сирота — apátlan-anyátlan árva
дзвеніли у пам'яті — csengtek az
emlékek
найщасливіші спомини — a
legboldogabb emlékek

співуча земля — 1. dalos, zengő föld;
2. daloló, éneklő táj
хрущі — cserebogarak
плугатарі — szántóvető (ember)
хлюпочуться качаточка — lubickolnak
a kiskacsák
червона калина — vörös kányafa

§10

Вимова і правопис ненаголошених [е], [и] в коренях слів

A hangsúlytalan [e] és [i] váltakozása a szótőben és helyesírásuk

Слухаю

1 Послухай слова. Постав наголоси. Зверни увагу на вимову [е], [и] у коренях слів.

Земля, озеро, листок, кленовий, великий.

Щоб дізнатися, яку букву — е чи и — писати в ненаголошеному складі, зміни слово або добери до нього споріднене так, щоб ненаголошений звук став наголошеним. Наприклад: *земля* — *зе́млі*, *швидкий* — *шви́дко*.

Читаю

1 Прочитай словосполучення. Порівняй вимову голосних звуків у коренях виділених слів.

Рідна **сестра́** — мої **се́стри**.

Широкі **степі́** — незорий **степ**.

Білі **грибі́** — їстівний **гриб**.

Пливé човен — **плисті́** до берега.

Моє **селó** — наші **се́ла**.

Спілкуюся

1 Прочитай слова з двома ненаголошеними голосними, вибери з довідки слова для перевірки. Постав наголоси. Назви перевірений ненаголошений голосний звук.

Зразок. Зелені́с — *зе́лень*, *зелéний*.

Веселі́тись — , березня́к — , берегові́й — , дерев'я́ний — , щебетáти — .

Довідка:

дерева, веселка, берег, березень, весело, дерево, прибережний, щебет, защебече, березовий.

Пишу

1 Перепиши, вставляючи пропущені букви. Зміни виділені слова так, щоб ненаголошені голосні стали наголошеними.

Зразок. *Рідна земля — рідні землі.*

Сувора з **ма** — ;
 орлине **кр** **ло** — ;
 рання **в** **сна** — ;
 плакуча **в** **рба** — ;
 вузька **ст** **жина** — ;
 тонке **ст** **бло** — .

2 Спиши, вставляючи пропущені букви. Добери усно слова для перевірки.

Червоненькі нам стінки
 нан зались на ст блінки.
 Под вись на їхні лічка
 і впізнаєш в них сунічки.

Слова, правопис яких треба запам'ятати:
 дирéктор, кíлим, пéчиво, черевíки, черémха,
 пшени́ця, черéшня, президéнт, дисциплíна,
 держáва, сигнáл, телегрáма.

Досліджую

1 Добери спільнокореневі до поданих слів так, щоб ненаголошені **е**, **и** стали наголошеними. У кожному слові постав наголос, визнач корінь.

Зразок. *Меніє — мéнло.*

Темніє — . Вишнєвий — . Гречаний — .
 Синіє — . Кленовий — . Медовий — .

2 Перепиши, вставляючи правильні літери. Добери для перевірки слова, у яких ненаголошені **е**, **и** будуть наголошеними.

Гарна в(е/и)сна у нашому краї. На в(е/и)рбі з'явилися пухнасті котики. Молоді л(е/и)сточки д(е/и)рев ш(е/и)лестять від вітру.

§ 11 Суфікс A képző

Слухаю

1 Прочитай, визнач у кожному слові корінь. Зверни увагу на частину слова, що стоїть після кореня.

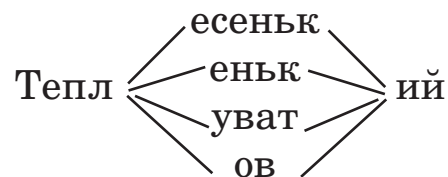
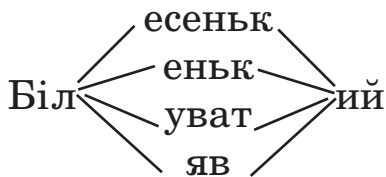
М'яч — м'ячик, ліс — лісок, дуб — дубок, мороз — морозець,
кущ — кущик, брат — братик.

Частина основи слова, що стоїть після кореня, називається **суфіксом**. За допомогою суфіксів утворюються нові слова. Наприклад: школа — школяр — шкільний.

Читаю

1 Утвори за допомогою суфіксів слова, запиши їх. Поясни значення слів. Як суфікс змінив це значення?

2 Розглянь малюнки. Запиши назви тварин. Як лагідно можна їх назвати? Коли ми говоримо **зайчик**, **лисичка**, **вовчик**, **рибка**? А коли — **зайчисько**, **вовчище**, **рибище**? Чи однакові ці слова за значенням? Поясни свою думку.

Спілкуюся

1 Утвори пестливі форми поданих слів. Визнач суфікси.

Кіт, пес, дитина, мама, тато.

Пишу

1 Утвори від поданих слів за допомогою суфіксів нові слова — назви малих істот. Запиши їх, виділи корінь.

Зразок. Слон — слоненя.

Тигр, лис, лев, гуска, качка, вовк.

2 Утвори нові слова за допомогою суфікса **-ськ-**. Запиши їх за зразком.

Зразок. Україна — український.

Одеса, Київ, Ужгород, Львів, місто, село, гора, море, батько, вчитель, школяр, Карпати.

3 Спиши слова, виділи суфікси. Поясни значення слів. Зверни увагу на виділені слова. Склади з ними речення.

- ▶ Вітер — вітерець, вітряк, **вітрило**.
- ▶ Рука — ручка, рученька, **ручище**.
- ▶ Ріка — річка, річенька, **річечка**.
- ▶ Нога — ніжка, ніженька, **ножище**.

4 Від поданих слів утвори за допомогою суфіксів слова, що називають людей за їхньою професією.

Аптека — , море — , двір — , ліс — , музика — ,
вчити — , лікувати — .

Досліджую

1 Добери слова, які відповідають поданим схемам:

Зразок. Ліс, ліси, лісовий

Читання • Olvasás

Письменники — дітям

Írók — gyermekeknek

Слухаю та читаю

Леся Українка

...У родині Косачів народилася донька. Дали їй ім'я Лариса, а називали — Леся.

Дівчинка була дуже допитлива. Співала народні пісні, любила слухати казки, легенди, фантастичні оповідання.

У чотири роки вона вже вміла добре читати. Грала на фортепіано. Навчилася шити і вишивати. Охоче доглядала за квітником.

Леся і брат Михайло були нерозлучні. Разом училися, танцювали козачка, грали в різні ігри.

Вона була кмітливою дівчинкою, мала добре серце. Леся вивчила одинадцять мов, добре знала Біблію.

А коли виросла, стала прекрасною українською поетесою. Свої твори вона підписувала псевдонімом Леся Українка.

Псевдонім — вигадане прізвище чи ім'я, яким письменник підписує свої твори.

***

Стояла я і слухала весну.
Весна мені багато говорила,
Співала пісню дзвінку, голосну,
То знов таємно-тихо шепотіла.

Леся Українка

Вишеньки

Поблискують черешеньки
В листі зелененькім,
Черешеньки ваблять **очі**
Діточкам маленьким:

Дівчаточка й хлоп'яточка
Під деревцем скачуть,
Простягають **ручєнята**,
Та мало не плачуть.

Раді б вишню з'їсти,
Та високо лізти,
Ой раді б зірвати,
Та годі дістати!

«Ой вишеньки-черешеньки,
Червоніі, спілі,
Чого ж бо ви так високо
Виросли на гіллі?»

«Ой, того ми так високо
Виросли на гіллі, —
Якби зросли низесенько,
Чи то ж би доспіли?»

Леся Українка

На зеленому горбочку

На зеленому горбочку
у вишневому садочку,
притулилася хатинка,
мов маленькая дитинка,
стиха вийшла виглядати,
чи не вийде її мати.
І до білої хатинки,
немов мати до дитинки,
вийшло сонце, засвітило
і хатинку звеселило.

Леся Українка

Спілкуюся

- 1 Який настрій передає вірш «**Стояла я і слухала весну...**»?
- 2 Чому мало не плачуть діти, про яких розповідається у вірші «**Вишеньки**»?
Дай відповідь рядками з вірша.
- 3 Розкажи, чому тобі подобається весна?
- 4 Про які пори року йдеться у віршах?

Пишу

- 1 Випиши з вірша «**Вишеньки**» слова з м'яким знаком та апострофом.
- 2 Добери до виділених слів у вірші «**Вишеньки**» спільнокореневі так, щоб відбулося чергування приголосних у корені.

Досліджую

- 1 Випиши з вірша «**На зеленому горбочку**» пари слів, які римуються.
- 2 Поговори з однокласником / однокласницею про те, який вірш Лесі Українки найбільше сподобався? Чому? Діалог запиши.

Словник

фантастичні — képzetszülte,
fantasztikus

обробляла — megművelte, megmunkálta

кмітливою — jó felfogású, elmés

псевдонімом — álnéven

поблискують — csillognak, villognak

ваблять очі — vonzzák a szemet

доспіли — megértek

римуються — rímelnek

на зеленому горбочку — a zöld
dombocskán

§ 12

Правопис суфіксів A képzők helyesírása

Слухаю

1 Прочитай вірш. Випиши слова з суфіксами. Якого значення вони надають цим словам?

Відламаю гілочку, гілочку-вербичку,
та поставлю в пляшечку,
в пляшечку, в водичку,
щоб листочки-стрілочки стали розвиватися
на вербовій гілочці у моїй кімнатці.

Н. Забіла

Читаю

1 Прочитай загадку. Знайди слова з суфіксами. Від яких слів вони утворені? Запиши ці слова парами.

Біленька корзинка, а дно золотисте.
В корзинці — росинки і сонечко чисте.

Спілкуюся

1 Відгадай загадки. Запиши слова-відгадки, виділи в них корінь, суфікс і закінчення.

Корінь мій у слові **лісник**, суфікс у слові **грибочок**, а зовуть мене .

Корінь мій у слові **літній**, а закінчення у слові **село**, люблять мене діти і називають .

Пишу

- 1 Утвори нові слова за допомогою суфікса **-ськ-**. Запиши їх за зразком.

Зразок. Море — морський.

Пасажир — , вчитель — , село — , місто — ,
Київ — , Львів — , Одеса — , Україна — , гори — .

- 2 Заміни словосполучення іншими словами зі зменшено-пестливим значенням, уживаючи суфікси **-еньк-**, **-есеньк-**, **-юсіньк-**, **-оньк-**, **-очк-**, **-ичк-**, **-чк-**. Виділи суфікси у словах.

Зразок. Зелена трава — зелененька травичка.

Дорога мама, милі очі, золоте серце, малі руки, гарні книги, тихий струмок, легке завдання.

У суфіксах **-ськ-**, **-цьк-**, **-зьк-**, **-оньк-**, **-еньк-**, **-есеньк-**, **-юсіньк-** завжди пишеться м'який знак (ь).

- 3 Перепиши речення, уставляючи пропущені суфікси **-еньк-**, **-очк-**, **-к-**.

1. Ой виш и-череш и, червонії, спілі, чого ж бо ви так високо вирости на гіллі? 2. На зеленому горб у, у вишневому сад у, притулилася хатин а, мов мал ая дитин а.

- 4 Перепиши загадку. Визнач у словах суфікси.

Тваринка маленька,
Шубка сіренька,
Хвостик довгенький,
Оченята чорненькі,
Зубки гостренькі.

Руденький клубочок
Виліз на дубочок,
Жолуді зриває
І в дупло ховає.

Досліджую

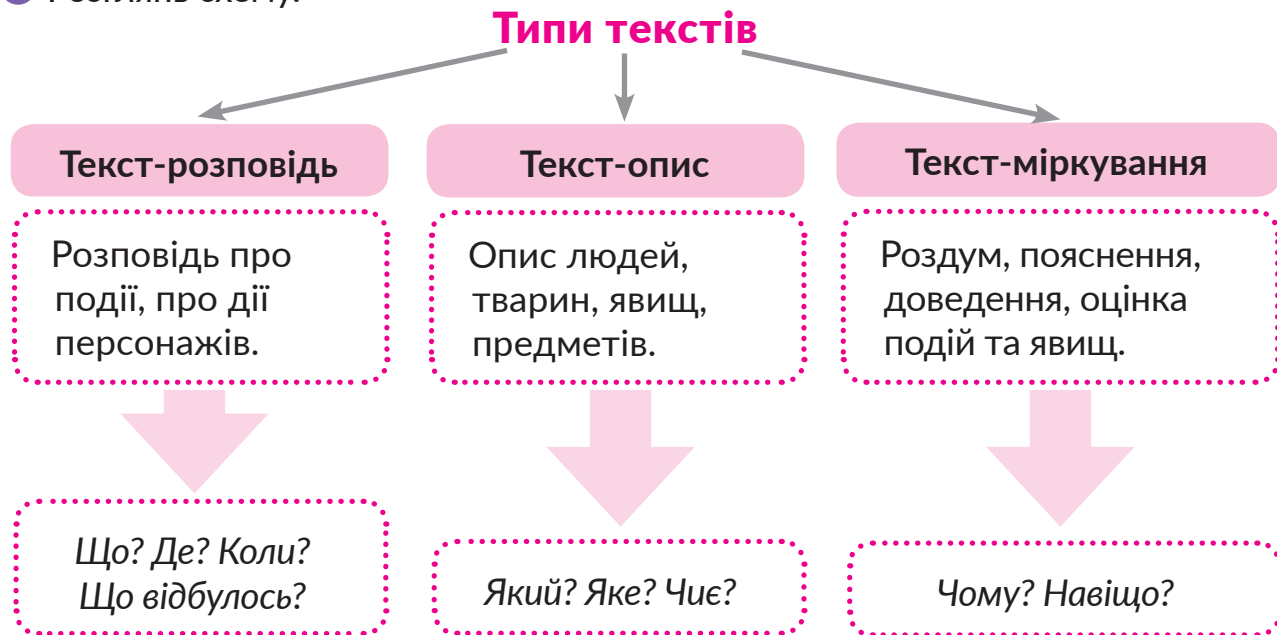
- 1 Перепиши. У кожному слові виділи корінь і суфікс.

Лікар, тракторист, вчитель, художник, пекар.

Розрізнення типів текстів A szövegtípusok megkülönböztetése

1 Розглянь схему.

64

2 Прочитай тексти. Скажи, який з них є описом, який — розповіддю, а який — міркуванням? Доведи свою думку.

***

Шишкар — пташка з незвичайним дзьобом. Дзьоб у нього — не прикраса, а засіб для добування їжі. Краї дзьобика перехрещені, щоб легше було ялинові та соснові шишки вилущувати.

Повисне шишкар на краю гілки — та й за роботу. Сніданок здобуває.

Поласує насінням — і в гніздо. А воно сховане в гущавині, недалеко від стовбура, де холодний вітер не так задуває. У гніздечку його чекають пташенята.

Висиджує шишкар своїх пташенят взимку.

***

Рись — це лісова дика кішка. Довжина її тіла становить від 80 до 130 см. Хвіст рисі зазвичай з обрубленим кінцем. На вухах — довгі китички. Морда рисі кругла і невелика, а от очі в неї

великого розміру, але часто примружені. Шерсть у тварини густа, шовковиста і красива, сіра в жовтих плямах. Великі та пухнасті лапи допомагають тварині вільно ступати по снігу.

***

Сьогодні захисту потребує уся жива природа.

Не забуваймо про те, що дуже багато тварин і рослин майже вимерли, а ліси перебувають на межі знищення. Як діти, а разом з ними і дорослі, можуть оберігати рослини і тварин? Вважаємо, що для цього варто зробити кілька простих кроків: економити воду, сортувати й правильно утилізувати сміття, саджати дерева та квіти тощо.

Майбутнє нашої планети залежить від піклування про неї кожного з нас.

Чи знаєш ти?

5 червня — **Всесвітній день охорони навколишнього середовища**. Озирнися довкола: поля, ріки, озера, квіти, птахи — це все природа, яку кожен з нас має любити, охороняти, дбати про неї.

3 Доповни текст словами з довідки. Визнач його тип. Поясни свою думку.

У лисиці зубки , мордочка , шубка . Шерсть у неї . На грудях у лисички жилет, а на шиї — краватка.

Довідка:

тепла, гострі, тоненька, руда, пухнаста, біла

4 Склади різні типи текстів за поданим початком: розповідь, опис, міркування.

1. Діти в шкільному саду посадили яблуньку. Спочатку вони викопали ... .

2. Діти в шкільному саду посадили яблуньку. Це було маленьке ... .

3. Діти в шкільному саду посадили яблуньку. Вони хотіли, щоб ... .

Загально очікувані результати

1 Вибери правильну відповідь:

- а) закінчення — це основна частина слова;
- б) закінчення — це змінна частина слова.

2 Вибери повну правильну відповідь:

- а) корінь — це частина слова;
- б) корінь — це спільна частина споріднених слів.

3 Розмісти правильно слова та схеми:

школа

школяр

шкільний

4 Вибери правильну відповідь:

- а) основа слова — це частина слова без закінчення;
- б) основа слова — це корінь слова.

5 Розглянь малюнок та добери до нього 3–4 слова. Утвори нові слова за допомогою суфіксів.

Конкретно очікувані результати

1 Зміни слова так, щоб ненаголошені голосні [е], [и] у коренях стали наголошеними. Запиши їх парами. Постав наголоси.

Зразок. Озеро – озéра.

Книжки, земля, межа, миски, весняний, степовий, черговий.

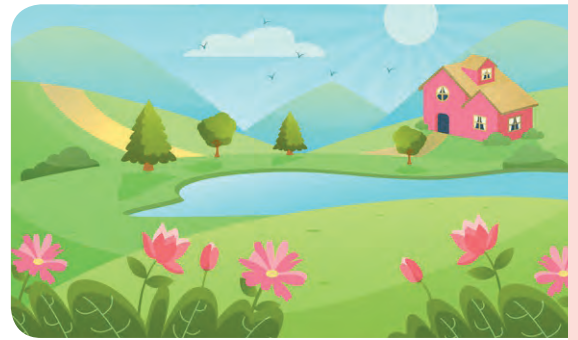
2 Перепиши речення, уставляючи пропущені е, и. Усно добери слова для перевірки.

1. Подув л^огенький віт^орець.

2. Грає у в^оршечках д^орев сонячне проміння, немов ж^ове золото.

3. Шв^одка вода наче хотіла забрати прибр^орежний камінь.

4. У той час була для мене скрізь в^осна, вона була і в серці, і в пр^ороді.

3 Перепиши загадку, відгадай її. Визнач суфікси у виділених словах.

Купили **новеньке**,
таке **кругленьке**.
Трусять в руках,
а воно все в дірках.

4 Якого відтінку значенню слів надають суфікси?

Рука — ручище, нога — ножище, дуб — дубище, дім — домище.

а) збільшеності;

б) згрубілості;

в) збільшеності і згрубілості.

5 Випиши слова, яким суфікси надають значення пестливості.

Вовчище, лисеня, горобенятко, вовченятко, песик, качечка.

Читання • Olvasás

ВІД
до Я Письменники — дітям
Írók — gyermekeknek

Слухаю та читаю

Іван Франко

Іван Франко — видатний український письменник. Ще змалку він записував народні пісні, казки, вірші та легенди. Дуже любив дітей і створив для них збірку казок «Коли ще звірі говорили».

Лисичка і Журавель

Жили собі Лисичка і Журавель. Одного разу Лисичка і кличе Журавля до себе в гості:

— Приходь, Журавлику! Чим хата багата, тим і пригощу.

Прийшов Журавель на прошений обід, а Лисичка наварила кашки, розмазала її по тарілці та й поставила перед гостем.

— Їж, кумоньку! Сама варила.

Журавель стук-стук дзьобом — нічого не спіймав. А Лисичка тим часом лиже і лиже кашку, аж поки сама все не з'їла.

А коли кашки не стало, вона й каже:

— Вибачай, кумцю, більше нічого не маю.

— Дякую, — відповідає Журавель. — Приходь, Лисичко, тепер ти до мене в гості!

— Добре, кумоньку, прийду, — мовить Лисичка.

На другий день приходять Лисичка, а Журавель наварив м'яса, бурячків, квасольки, картопельки, склав у високий глечик із вузькою шийкою.

— Їж, кумонько! Не погордуй, люба моя, — припрошує Журавель.

Лисичка до глечика — голова не влезить. Вона сюди, вона туди, то спробує лапкою, то понюхає — нічого не виходить. А Журавель дзьоб у глечик засунув та їсть собі шматок за шматком, поки всього не виїв.

А потім каже:

— Вибачай, кумонько, **чим хата багата, тим і рада**, а більше пригощати нічим.

Розсердилася Лисичка. Відтоді й перестали Лисичка з Журавлем дружбу водити.

За І. Франком

69

Спілкуюся

- 1 Розкажи, як Лисичка пригощала Журавля?
- 2 А чому Журавель так віддячив Лисичці?
- 3 Прочитай казку за ролями.

Пишу

- 1 Випиши з казки 6 слів зі значенням пестливості. Визнач у них суфікси.
- 2 Випиши з тексту казки виділене прислів'я. Поясни, як ти його розумієш?

Досліджую

- 1 Склади діалог на тему «**Улюблена страва**».

Опорні слова: мені подобається, найбільше смакує, я допомагаю готувати, у нашій родині часто готують.

§ 13 Префікс Az előtag

Слухаю

1 Послухай вірш. Яка частина слова стоїть перед коренем? Пригадай, як називається частина слова після кореня?

Третя таємниця

Префікс гордо виступає,
Головним себе вважає,
Перед коренем стоїть,
Перший з нами говорить.

Частина слова, що стоїть перед коренем,
називається **префіксом**.
За допомогою префіксів утворюють нові слова.
Наприклад: написав, записав, виписав.

Читаю

1 Прочитай і запиши вірш. Визнач префікси у виділених словах. Яка головна думка вірша?

Рідна мова

Розвивайся, звеселяйся,
моя рідна мово,
у барвінки **зодягайся,**
моє щире слово.

Колосися житом в полі,
піснею в оселі,
Щоб **зростали** наші діти
мудрі і веселі.

Л. Забашта

2 Прочитай. Утвори спільнокореневі слова за допомогою поданих префіксів, запиши їх. Виділи префікси в утворених словах.

на
ви
за
до
під
пере

пишу

від
з
за
пере
ви
під

веду

Спілкуюся

- 1 Розглянь малюнки. Склади речення, використовуючи слова: **вийшла**, **прийшли**, **зайшли**. Поясни значення слів.

Пишу

- 1 Утвори нові слова від поданих за допомогою префіксів **за-**, **пере-**, **від-**, **до-**, **при-**, **по-**, **ви-**. Виділи префікси.

Зразок. Біл – забір, перебір, відбір, добір, прибір, побір, вибір.

Летів, ніс, віз, їхав, шив.

- 2 Визнач будову слів. Добери спільнокореневі до виділеного слова.

Зразок. Заморозків.

Квітниках, покоси, **хлібина**, переліски, записка.

Досліджую

- 1 Знайди та визнач префікси у виділених словах.

Лебідь

Лебідь **прилетів** на ставок пізньої осені. Йосип і Мар'яна почали **підгодовувати** його. Скоро до них **приєднались** учні третього класу.

Серед зими ставок **замерз**. Петрик **облаштував** птахові притулок у своєму дворі. Навесні лебідь **переселився** на озеро.

Твір-міркування «Дружна сім'я»

Érvelésen alapuló fogalmazás «Az összetartó család» – címmel

1 Розглянь малюнки.

2. Дай відповіді на запитання.

1. Коли відбуваються події, зображені на малюнках (навесні, улітку, восени)?

2. Дай імена дітям. Скажи, хто з них яку роботу виконує?

3. Яких свійських тварин і птахів ти бачиш?

4. Як діти допомагають батькам по господарству?

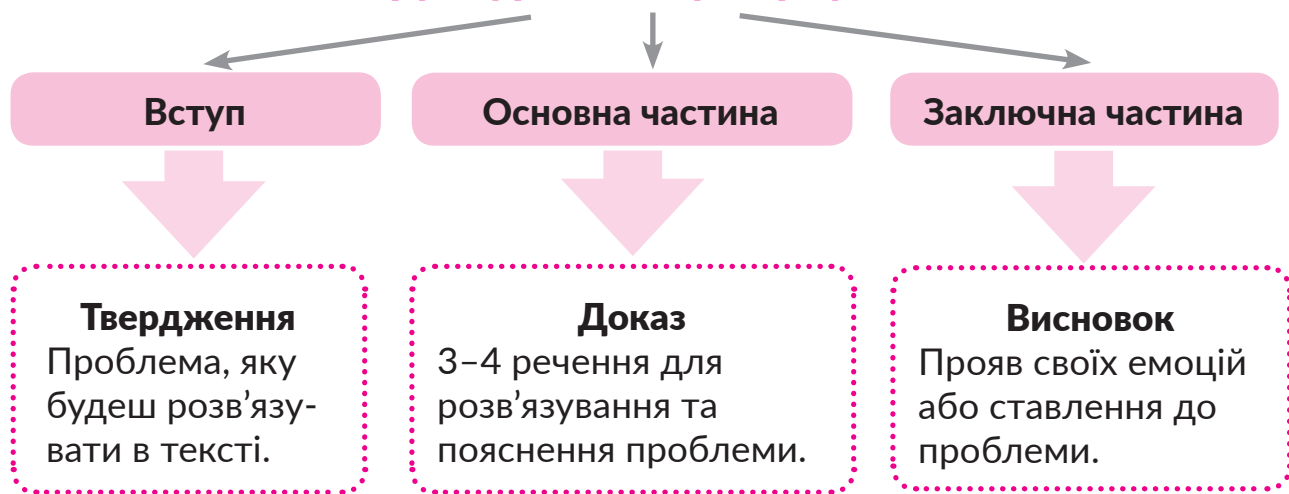
5. Розкажи, як ти допомагаєш дорослим?

6. Чому ці сім'ї можна назвати дружними?

3. Поміркуй, яку роботу можна разом виконувати в місті, а яку — у селі?

4. Розглянь схему. Яка структура тексту-міркування?

Структура тексту-міркування

5. Склади твір-розповідь з елементами міркування «Дружна сім'я» за допомогою малюнків та опорних слів. Розкажи про свою сім'ю.

Опорні слова і словосполучення:

а) канікули (літні, зимові, весняні, осінні), чудовий сонячний день, чемні працюючі діти, свіжа трава, пухнасті кролики, слухняні тварини, жене овець на пасовисько, напуває теля, годує корову, сипле корм, допомагають по господарству;

б) миє овочі, пилює, розвішує білизну, поливає квіти, працює, консервує помідори, чистить часник, миє перець, шанують працю інших, люблять і поважають батьків.

Читання • Olvasás

ВІД
до Я Письменники — дітям
Írók — gyermekeknek

Слухаю та читаю

Леонід Глібов

Леонід Глібов — це відомий український байкар.

Діти залюбки читають його байки «Лебідь, щука і рак», «Коник-стрибунець», «Лисиця і сир» та інші.

Більшість творів для дітей друкував у журналі «Дзвоник» і підписував їх псевдонімом Дідусь Кенар.

Байка — це невеликий, найчастіше віршований твір повчального змісту. Байки складаються з двох частин: розповідь про якийсь випадок і повчальний висновок (осуд або схвалення).

Чиж та Голуб

Байка

Весною Чижик молоденький,
такий співучий, проворненький,
в садочку все собі скакав
та якось у сильце й попав;
сердега в клітці рветься, б'ється...

А Голуб бачить та сміється:
 — А що? Попавсь? От тобі й на!
 Вже, певно, голова дурна...
 Не бійсь, мене б не піддурили,
 хоч як би не хитрили,
 бо я не Чижик! Ні... оце! —
 Аж гульк — і сам піймавсь в сильце.
 Ото на себе не надійся,
 чужому лихові не смійся!

Л. Глібов

Спілкуюся

- 1 Прочитай байку спочатку мовчки, а потім — уголос.
- 2 Знайди слова, що підтверджують байдужість Голуба.
- 3 Знайди у творі рядки, у яких йдеться про ставлення автора до Чижика.
- 4 Порівняй цю байку зі знайомими тобі байками рідною мовою.

Пишу

- 1 Випиши з тексту байки діалог Голуба і Чижика.

Досліджую

- 1 Який повчальний висновок можна зробити з байки? Знайди в тексті та вивчи напам'ять ці рядки.

Словник

байка — tanmese, állatmese
 байкар — meseíró, mesemondó
 порівняй — hasonlít össze
 сильце — hurok
 пастка — kelepce, csapda

не надійся — ne reménykedj
 піймався — csapdába esett
 чужому лихові — a más baján
 повчальний висновок — tanulságos
 következtetés

§ 14

Правопис префіксів **пре-**, **при-**, **прі-**A **пре-**, **при-**, **прі-** előtagok (prefixumok) helyesírása

Слухаю

1 Прочитай подані слова. Назви префікси. Скажи, якого значення набувають слова із префіксом **пре-**, а якого — з **при-**?

1. Прекрасний, премудрий, предобрий, прегарний, презлий, превеликий, предовгий.

2. Прибити, приклеїти, прийти, прибігти, прищепити, пригнати, прив'язати, прилетіти.

Префікс **пре-** вказує на збільшену ознаку.
Префікс **при-** означає приєднання, наближення до чогось або неповну дію. Наприклад: прездоровий, прісісти, прибити.

Читаю

1 Прочитай. Вивчи вірш. Запиши його з пам'яті. Визнач у виділених словах префікси і суфікси.

Щебетала **пташечка** під **віконечком**,

Сподівалась пташечка весни з **сонечком**:

«Прилинь, **прилинь**, чаронько, весно красная,

Як легенька хмаронька в небі ясная».

Спілкуюся

1 Познач префікси **пре-**, **при-** у словах.

Пришкільна ділянка, приморське місто, прислухатися до порад, прибити шпаківню, прецирий погляд, предовга історія, пречудова погода, прегарний краєвид.

Пишу

1 Перепиши слова, вставляючи у префіксах пропущені букви **е**, **и**. Поясни значення слів.

Пр нести, пр хитрий, пр дорогий, пр морський, пр сипати, пр світлий, пр чудовий, пр будувати, пр варити, пр смачний, пр славний, пр шити.

2 Заміни словосполучення одним словом. Запиши утворені слова, визнач у них префікси.

Зразок. Дуже гіркий – прегіркий.

1. Дуже довгий, дуже мудрий, дуже веселий.

2. Той, хто стереже кордон; місце, де причалюють кораблі; фізкультурна вправа, під час якої діти присідають.

Досліджую

1 Доповни слова префіксами.

■ йшла весна. Із теплих країв ■ летіли птахи. Вони ■ несли із собою сонце і тепло. Барвисті квіти ■ красили галявини. «Які ж вони ■ чудові!» — вигукнула Юля.

Префікс **при-** пишеться тільки у словах:
прізвище, прізвисько, прірва.

Словник

щебетала — csicsorgett
стереже — őrzi
кордон — határ
фізкультура — testnevelés
причал — kikötő (hely)

де причалюють кораблі — ahol kikötnek
a hajók
фізкультурна вправа — tornagyakorlat
із теплих країв — melegebb tájról
галявини — erdei tisztások

§ 15

Правопис префіксів і однозвучних слів

Az előtagok (prefixumok) és az azonos hangzású szavak helyesírása

Слухаю

- 1 Послухай вірш. Поясни правопис виділених слів і префіксів. Придумай назву вірша.

Тепло стало **у дворі**,
 Синє небо **угорі**,
 Сонце промінь шле землі,
Прилітають журавлі.
 Вже **у лісі**, там і тут,
 Перші проліски цвітуть.
 Кучерява, запашна,
В гості йде до нас весна.

М. Познанська

78

Читаю

- 1 Прочитай, уставляючи пропущені префікси або слова: **по, до, в, у, з, на, при**.

Котики

Ранньою весною діти бігли річки. Вони ламали дві гілочки верби. Гілочки несли клас і ставили воду.

- 2 Утвори нові слова та словосполучення за допомогою поданих схем. Запиши їх. Порівняй правопис префіксів і однозвучних з ними слів у словосполученнях.

на
 під
 ви

креслити

поклади

на
 під
 за

стілець

Префікс — це частина слова. Він завжди пишеться зі словом разом. Однозвучні слова пишемо окремо.
 Порівняй: **до**летіти **до** аеропорту, **під**бігти **під** черешню.

Спілкуюся

1 Розглянь малюнки. Що роблять діти? Склади речення, використовуючи слова: **на**, **під**, **між**.

Пишу

1 Утвори словосполучення, уставляючи замість крапок слова: **до**, **від**, **за**, **під**, **на**, **з**, **в**. Запиши їх, познач префікси.

Зразок. Заховався за дерево.

Доплив берега; відплив берега; підклав подушку;
занесли хату; злетів аеродрому; намалював полотні.

2 Перепиши. Зверни увагу на виділені слова. Поясни їх написання. Склади речення з двома словосполученнями на вибір.

Переїду **через** дорогу, дійду **до** дороги, вийду **на** дорогу, зійду **з** дороги, відійду **від** дороги.

Досліджую

1 Перепиши, розкриваючи дужки. Познач префікси, а однозвучні слова підкресли однією лінією.

(Під) лісом, (під) в'язували; (за) хатою, (за) ходити; (з) бити, з (неба); (до) плисти, (до) берега; (при) дорозі, (при) дорожній;
(у) школі, (у) війшов; (під) земний, (під) землею, (зі) сміхом, (зі) скочив; (на) скочити, (на) урок.

Читання • Olvasás

від **А** до **Я** Письменники — дітям
Írók — gyermekeknek

Слухаю та читаю

Михайло Коцюбинський

Михайло Коцюбинський — відомий український письменник. Він написав багато творів — і для дорослих, і для дітей. Добре відомі його казки «Про двох цапків», «Дві кізочки», а також оповідання для дітей «Маленький грішник», «Харитя».

Про двох цапків

З одного берега йде до річки білий цапок, а з другого берега підходить чорний цапок. І той хоче через річку перебраться, і другий.

А через річку кладка. Така вузька, що тільки один може перейти, а двом тісно.

Не схотів білий цапок зачекати, поки перейде через кладку

чорний, а чорний і собі не схотів заждати, щоб перейшов білий. Ступили обидва на кладку, зійшлися посередині та й ну один одного лобами й рогами бити!

Бились, бились, та й скінчилося на тому, що обидва у воду попадали.

Дві кізочки

А дві кізочки були розумнішими.

Стрілись вони на вузькій стежечці. З одного боку стежечки — глибокий рів, а з другого — висока й крута гора. Розминути-ся ніяк не можна.

Постояли вони, постояли, **подумали**-подумали, а тоді одна кізочка стала на коліна, **перевернулася** на бік, лягла на стежці і **притиснулася** до гори.

Друга обережно **переступила** через неї, а та, що лежала, встала й пішла собі.

Спілкуюся

- 1 Що завадило цапкам успішно перейти кладку?
- 2 Скажи, чим схожі та чим відрізняються ці дві казки?
- 3 Чому навчають тебе прочитані казки?

Пишу

- 1 Перепиши два останні абзаци тексту «**Дві кізочки**». Визнач префікси у виділених словах.

Досліджую

- 1 Як вважаєш, коли варто проявити упертість, а коли — поступливість?

Словник

відомий — ismert, neves
цапки — kecskegidák
перебратися — átkelni
кладка — palló
посередині — középen
кізочки — kiskecské

розумнішими — okosabbak
стежечка — ösvény
обережно — óvatosan
крута гора — meredek hegy
упертість — akaratos, makacs
поступливість — engedékenység

Готуємося до вистави Készülődünk az előadáshoz

! **Вистава** — твір театрального мистецтва, обмежений часовим терміном, з використанням режисерського задуму, акторської гри.

1 Підготуй виставу за одним із творів на вибір: «Вітусин вірш» (с. 11) / «Як Квітень до Березня в гості їздив» (с. 38) / «Лисичка і Журавель» (с. 68) / «Чиж та Голуб» (с. 74). Робота в групах.

Як підготувати виставу

Перший етап

1. Звернися по допомогу до батьків, вчителів, дорослих.
2. Обери літературний твір, за яким хочеш створити виставу: вірш, байка, п'еса, оповідання, казка.

Другий етап

1. Розподіли ролі.
2. Підготуй костюми.
3. Вивчи роль.
4. Проведи декілька репетицій.
5. Виготов афішу.

Третій етап

Підготуйся презентувати виставу перед однокласниками.

Афіша — це оголошення про виставу.

Назва вистави.
Для кого вона?
Коли і де відбудуватиметься?

Рекомендації до презентації

1. Говори повільно, конкретно, чітко.
2. Не забувай про міміку, жести.
3. Стеж за часом.

1 З якого твору Тараса Шевченка ці рядки?

Тече вода із-за гаю та
попід горою.
Хлюпочуться качаточка
поміж осокою...

- а) «Світає»;
- б) «Тече вода з-під явора»;
- в) «Садок вишневий коло хати».

2 Хто автор цих рядків?

Лисичка до глечика — голова не влезить. Вона сюди, вона туди, то спробує лапкою, то понюхає — нічого не виходить. А Журавель дзьоб у глечик засунув та їсть собі шматок за шматком, поки всього не виїв.

- а) Т. Шевченко;
- б) Леся Українка;
- в) І. Франко.

3 З яких творів ці герої?

4 Прочитай та запиши зашифровану назву збірки поезій Тараса Шевченка.

5 Назви імена відомих тобі українських письменників.

Від до Я Конкретно очікувані результати Письменники — дітям

1 З якого твору цей уривок?

А коли кашки не стало, вона й каже:

— Вибачай, кумцю, більше нічого не маю.

— Дякую, — відповідає Журавель. — Приходь, Лисичко, тепер ти до мене в гості!

— Добре, кумоньку, прийду, — мовить Лисичка.

2 Хто автор цього уривку?

Дівчаточка й хлоп'яточка

Під деревцем скачуть,

Простягають рученята,

Та мало не плачуть.

а) Тарас Шевченко;

б) Леся Українка;

в) Леонід Глібов.

3 Продовж вірш.

Садок вишневий коло хати,

хрущі над вишнями гудуть,

...

4 Яке із прислів'їв відповідає змісту казки Івана Франка «Лисичка і Журавель»:

а) Дурні бились, а розумні поживились.

б) Яке частування, таке й дякування.

5 Назви пропущені слова з віршів і розгадай кросворд усно. Прочитай ключове слово.

1. Хрущі над гудуть.

2. На горбочку.

3. Тече з-під явора.

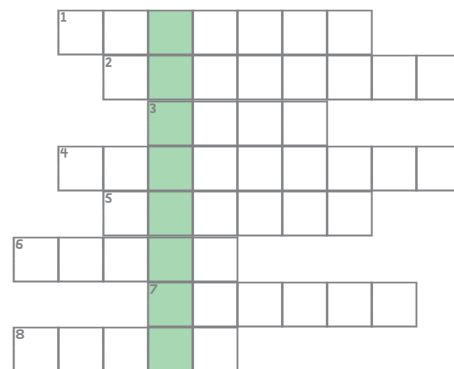
4. Хлюпочуться поміж осокою.

5. Сім'я коло хати.

6. Раді б з'їсти.

7. Пишається над водою червона .

8. вишневий коло хати.

§ 16

Правопис префіксів роз-, без- A roz-, bez- előtagok (prefixumok) helyesírása

Слухаю

- 1 Послухай уривок з вірша. Назви слова з префіксами. Поясни їх правопис.

Розцвітай же, слово,
і в родині, і у школі,
й на заводі, і у полі.
Пречудесно, пречудово —
розцвітай же, слово!

П. Тичина

Читаю

- 1 Прочитай і запиши слова з префіксами роз-, без-.

роз — писати
          — класти
          — малювати

без — хмарний
          — крилий
          — крайній

85

У префіксах роз-, без- завжди пишеться літера з.
Наприклад: безводний, безстрашний, розширити, розвідник.

Спілкуюся

- 1 Утвори від поданих слів нові слова за допомогою префікса роз-. Поясни їх значення.

Зразок. В'язати — розв'язати.

Чесати —

питати —

бити —

кинути —

лити —

терти —

- 2 Добери до поданих слів спільнокореневі з префіксом без-. Якого значення надає префікс цим словам?

Водний —

звучний —

хмарний —

крайній —

сніжний —

радісний —

Пишу

- 1 Прочитай текст. Випиши слова з префіксами **роз-**, **без-**. Поясни їх написання.

Весна

Розтанув сніг. Хоча дерева ще безлисті, але в повітрі вже запахло весною. Розбудила весна і лісових мешканців, і природу. Розцвіли підсніжники, первоцвіт. Розпустилися бруньки, безстрашно виглядають з коричневих хаток котики верби. Земля стала наче розмальована: безмежна зелень молодої травички з розсипаними фіолетовими острівцями дзвіночків, жовтими плямками кульбабок.

86

- 2 Заміни подані словосполучення словами із префіксом **без-** за зразком. Виділи префікси.

Зразок. Озеро, що не має дна – бездонне озеро.

1. Небо, на якому немає хмар. 2. Степ, якому немає краю. 3. Тварини, які не мають хребта. 4. Ніч без сну. 5. День без вітру.

Досліджую

- 1 Добери до поданих словосполучень з довідки слова з префіксом **без-**. Поясни значення нових слів.

Пустельний острів —
сумний день —
жорстокий вчинок —

Довідка:

безрадісний, бездушний,
безлюдний

Словник

розбудила — felébresztette
лісових мешканців — az erdők lakóit
розцвіли — kinyíltak, kivirultak
бруньки — rügyek
котики верби — fűzbarka

розмальована — kifestett, festői szép
розсипаними — szétszórt
кульбаба — gyermeklánctű
жорстокий вчинок — kegyetlen cselekedet

Складання розповіді за малюнками

Elbeszélő fogalmazás szerkesztése rajzok alapján

1 Розглянь малюнки А, Б.

А

Б

2 Робота в групах. Розкажи, використовуючи подані слова, що зображено на малюнках А і Б.

Вага, гроші, купівля, продаж, продукти, самообслуговування, товар, ціни; відділ, вітрина, гастроном, каса, кіоск, крамниця; магазин, супермаркет; касир, покупець, продавець, продавчиня; відчиняти (відчинити), дати (дати), зачиняти (зачинити), коштувати, стояти (стати), брати (взяти), вибирати (вибрати), загортати (загорнути), зважувати (зважити), купувати (купити), показувати (показати), продавати (продати), різати (нарізати); безкоштовний, дешевий, дорогий, якісний.

Банка, грам, кілограм, десяток, коробка, пакет, пачка, пляшка, пучок, шматок, штука.

Борошно та борошняні вироби: батон, бублик, булка, хліб.

Гастрономічні товари: ковбаса, консерви, сосиски, шинка, яйця.
Молочні і кисломолочні вироби: вершки, кефір, масло, молоко, морозиво, ряжанка, сир, твердий сир, сметана.

Бакалія: борошно, кава, крупи, локшина, олія, сіль, цукор, чай.

М'ясо: баранина, свинина, курятина, індичатина, яловичина.

Овочі, фрукти і ягоди: банан, буряк, виноград, вишня, груша, кавун, капуста, кабачок, диня, картопля, кукурудза, огірок, перець, полуниця, помідор, слива, смородина, суниці, цибуля, часник.

3 Розглянь малюнок **B**. Опиши зображене на ньому. Скористайся опорними словами і словосполученнями.

Відпочивати на свіжому повітрі; кататися на самокаті; пити каву / чай / прохолодні напої; прогулюватися з дитиною; парк; сквер; алея; галявина; засмагати; квітник / клумба; пляжна парасолька.

§ 17

Правопис префіксів з- (с-)

А з- (с-) előtag (prefixum) helyesírása

Слухаю

1 Послухай вірш. Визнач префікси у виділених словах.

Вкладається в ліжечко сонце —
Збігається в дім дівтора...
В **засмучене**, тихе віконце
Із сутінок суне гора.

О. Возняк

Читаю

1 Прочитай слова. Визнач у них префікси. Перед якими буквами пишеться префікс с-? Які звуки, дзвінкі чи глухі, вони позначають?

Сказати
спитати

схилити
створити

сфотографувати
спекти

Перед буквами **к, п, т, ф, х** завжди пишеться префікс **с-**.
Перед іншими літерами, що позначають приголосні звуки,
пишеться префікс **-з**.

Спілкуюся

1 Утвори нові слова за допомогою префіксів **з-**, **с-**. Що спільного і що відмінного у правописі слів першої і другої колонок?

Кинути	варити
горіти	мішати
терти	сипати
точити	чистити
робити	бити
формувати	шити

Пишу

1 Запиши речення. Визнач префікси у виділених словах та поясни їх правопис.

1. Сонце **схилилося** до небокраю. 2. Василько дуже любив **спостерігати** за птахами. 3. Дідусь **скосив** траву. 4. Бабуся **сплела** онучці теплі рукавички.

2 Перепиши слова, виділи в них префікси. Порівняй вимову і написання слів із префіксами **з-** та **с-**.

1. Схопити, схід, стиснути, спекти, стерти, створити, спалити, сплести.

2. Зварити, змести, змовчати, змалювати, зремонтувати, зміряти, звести, здати, збити.

3 Перепиши, уставляючи замість крапок префікси **з-** або **с-**.

1. У ховищах творюються всі умови для берігання зерна.
2. Сонце хилилось на захід і ховалось за хмари. 3. Налетів вітер, знявся вихор, темніло. 4. Східний вітер риває з дерев листя. Воно падає додолу. 5. Деревя хилляються до землі. 6. Вітер поступово тихає.

Досліджую

1 Добери антоніми до поданих слів. Визнач префікси та корені.

Зразок. Схід – захід.

Вхід, влетів, заїхав, зачинити, заклеїв.

Читання • Olvasás

Україна — рідний край
Szülőföldem — Ukrajna

Слухаю та читаю

Прапор

Прапор — державний символ,
Він є в кожній державі;
Це для всіх — ознака сили,
Це для всіх — ознака слави.
Синьо-жовтий прапор маєм:
Синє небо, жовте жито,
Прапор свій оберігаєм,
Він святиня, знають діти.

Н. Поклад

Наш герб — тризуб

Наш герб — тризуб —
це воля, слава й сила;
Наш герб — тризуб.
Недоля нас косила,
та ми зросли, ми є,
ми завжди будем,
добро і пісню
несемо ми людям.

Н. Поклад

Державний прапор України

Одна з найбільших святинь, що символізує державність і незалежність нашої Батьківщини, — це синьо-жовтий прапор.

Синій колір — це колір води, без якої не було б життя, не дозрів би хліб, це колір ясного, чистого неба. Це символ миру.

Жовтий колір — це колір вогню, жовтогарячого сонця, без лагідних променів якого немає життя на землі. Це колір пшеничної ниви, хліба, зерна. Це символ достатку українського народу.

Спілкуюся

- 1 Назви державні символи України.
- 2 Що означає синій колір на прапорі нашої Батьківщини?
- 3 Який колір є символом життя, достатку українського народу?
- 4 Як ти думаєш, з якою інтонацією треба читати вірш «Наш герб — тризуб»?
- 5 Що означає наш герб? Скажи про це словами із поезії.
- 6 Вивчи напам'ять вірш «Наш герб — тризуб».

Чи знаєш ти?

Прапор — полотнище одного або кількох кольорів, яке є символом держави, краю, організації тощо.

Герб — символічний знак держави, міста чи роду, зображуваний на прапорах, монетах, печатках тощо.

Гімн — це символ державної єдності; урочиста пісня.

Слухаю та читаю

Державний Гімн України

*Слова Павла Чубинського
Музика Михайла Вербицького*

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануем і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

Спілкуюся

1 У кожній області є свій герб. Розкажи, що зображено на гербі твоєї області?

Слухаю та читаю

Україна

Зацвіла калина,
Зелені ліщина,
Степом котиться диво-луна.
Це моя Україна,
Це моя Батьківщина,
Що, як тато і мама, одна.

А. Камінчук

Ми живемо в Україні

Кожна людина пишається своєю рідною землею. Завжди хоче сказати про неї найкращі слова.

Один розповідає про квітучі сади свого краю. Інший — про кам'яне вугілля. Діти із Закарпаття запрошують до себе в гори, на високі полонини. Інші кличуть в Одесу, до теплого Чорного моря.

І всі вони схвильовано розповідають про нашу квітучу Україну, пишаються нею.

93

З Ужгорода птах летів

З Ужгорода птах летів,
Сів собі у Львові.
Птах побачити хотів
Гори кольорові.

З Ужгорода птах летів
Та й на Київ линув.
Переміряти схотів
Всеньку Україну.

З Ужгорода птах летів —
За Дніпро, за Смілу...
Дуже-дуже птах любив
Землю нашу милу!

Л. Повх

***

Важко уявити нашу землю без верби й калини. Калина стала символом дівочої краси й материнської любові. Біля кожної оселі росла ця красуня. А верба стала символом родючості, безперервності життя. Встромиш у землю гілочку — й виросте дерево.

Тому й склав народ прислів'я: «Без верби й калини нема України».

Калина

Ішли двоє дорогою, дивляться — щось червоніє у лузі. Один каже: «Це калина спіє». А другий каже: «Коли ж вона тут виросла? Це, мабуть, щось інше».

Підійшли ближче, придивилися, аж то дівчина така гуляла там: рум'яна та гарна, ну, зовсім як калина.

З того часу, тільки де виросте дівчина хороша та рум'яна, то про неї кажуть: «Та дівчина, як калина».

С. Васильченко

Гори наші мальовані

Гори наші мальовані,
В смерекові ліси вбрані!
Може, є від вас гарніші,
Але ви нам — наймиліші!

Гори наші, рідні гори!
Наче вишивки узори —
На сорочці України
Вишивані срібно, синьо.
Л. Повх

Спілкуюся

- 1 Які символи та обереги важливі для кожного українця?
- 2 Що символізують верба і калина?

Пишу

- 1 Випиши з тексту «**Державний прапор України**» слова з м'яким знаком. Визнач кількість букв і звуків у кожному з них.
- 2 Продовж речення:
Цікаво було дізнатися про . Буду любити свою . Буду захищати свою . Хочу бути гідним .

Досліджую

- 1 Склади з допомогою дорослих невелику розповідь (4–5 речень) про відомі місця свого краю.

Словник

символізує — jelképezi
державність — államiság
незалежність — függetlenség
святина — szentség
жовтогарячого сонця — a sárgán izzó napnak
пшеничної ниви — búzaföldeknek
символ достатку — a bőséggel jelképe

усміхнеться доля — ránc mosolyog a szerencse, jobb lesz a sorsunk
згинуть воріженьки — pusztulnak ellenségeink
запануємо — mienk lesz a hatalom, uralkodni fogunk
душу й тіло — lelkünket és testünket
козацького роду — kozák nemzetségből való

Державні та народні свята Állami és nemzeti ünnepek

1 Розглянь малюнки. Розкажи про свята, які на них зображені.

Свята взимку

Новий Рік
Різдво
День Соборності
України
День рідної мови

У всьому світі 21 лютого відзначають **День рідної мови**. На планеті існує понад шість тисяч мов. Кожна з них живе доти, доки нею розмовляють люди.

Чи знаєш ти?

День Соборності України відзначають 22 січня. У цей день 1919 року відділені частини України об'єдналися у велику єдину державу.

2 Які свята зображені на малюнках? Як відзначають їх у твоїй родині?

Свята навесні

Великдень
День матері
День вишиванки

День вишиванки почали відзначати лише 2006 року. Відтоді у третій четвер травня українці в усьому світі одягають традиційне вбрання. Його кольорові візерунки береже історію народу.

3 Розглянь традиційне вбрання українців. Опиши свою вишиванку.

Київщина

Поділля

Івано-Франківщина

Тернопільщина

Буковина

Закарпаття

Чернігівщина

Львівщина

4 Прочитай, які свята є влітку та восени. Розкажи, що ти про них знаєш?

Свята восени

День знань
День захисника
Вітчизни
День бабусь і дідусів
День української мови
та писемності

Свята влітку

День захисту дітей
День батька
День Конституції
Івана Купала
День Державного Прапора
День Незалежності

5 Які ще народні чи державні свята ти знаєш?

Від А до Я

Загально очікувані результати

Україна — рідний край

- 1 Назви державні символи України.
- 2 Як називається текст, у якому є поданий уривок:

Один розповідає про квітучі сади свого краю. Інший — про кам'яне вугілля. Діти із Закарпаття запрошують до себе в гори, на високі полонини.

- а) «Калина»;
  - б) «Ми живемо в Україні»;
  - в) «Гори наші мальовані».
- 3 Автором цього уривку є:
Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.
- а) Н. Поклад;
  - б) П. Чубинський;
  - в) А. Камінчук.
- 4 Пригадай, з якого твору речення:
«...Ішли двоє дорогою, дивляться — щось червоніє в лузі...»
  - 5 Назви твір, в якому є ці рядки:

Прапор свій оберігаєм,
Він святиня, знають діти.

- а) «Прапор України»;
- б) «Наш герб — тризуб»;
- в) «З Ужгорода птах летів».

1 Скажи, з якого вірша ці слова:

Недоля нас косила,
та ми зросли, ми є...

- а) «Наш герб — тризуб»;
- б) «Ми живемо в Україні».

2 З якого твору цей уривок:

Птах побачити хотів
Гори кольорові.

- а) «Калина»;
- б) «З Ужгорода птах летів».

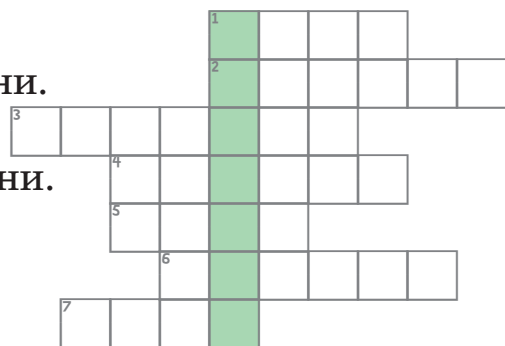
3 Рослини — символи України — це:

- а) верба і калина;
- б) клен і верба;
- в) осика і тополя.

4 Що символізує прапор України?

5 Дай відповіді на запитання і розгадай кросворд усно. У виділеному рядку прочитай ключове слово.

1. Продзвенить шкільний дзвінок,
усі поспішають на ...
2. Кущ ... — народний символ України.
3. Обласний центр Закарпаття.
4. Один з державних символів України.
5. Столиця України.
6. Найбільша річка України.
7. Найбільша річка на Закарпатті.

§ 18

Апостроф після префіксів
Hiányjel az előtagok (prefixumok) után

Слухаю

1 Послухай. Знайди слова з апострофом, поясни їх правопис. Із яких казок подані уривки?

***

Біжить та й біжить, а назустріч йому зайчик.
— Колобок, колобок, — каже, — я тебе з'їм!
А він каже:
— Не їж мене,
зайчику-побігайчику,
я тобі пісеньку за-
співаю...

***

...І знов над'їла. Так рівняла, рівняла — то той шматочок над'їсть, то той — поки стало два зовсім маленьких шматочки.

— Ну, — каже лисичка, — оце маєте тепер уже зовсім однако-вісінькі шматочки, хоч і на ваги покладіть!

— Ну, добре, — кажуть котики, — але ж ти багато нашого сиру з'їла! За що ти стільки нашого добра взяла?

— Як — за що?! — відповіла лисичка. — А я ж вас поділила!

Читаю

1 Прочитай слова, у кожному з них визнач корінь. Поясни, чому слова пишуться з апострофом?

М'який, бур'ян, дев'ять, пам'ять, полум'я, дерев'яний, п'ятірка, сім'я, м'ясо, подвір'я.

2 Прочитай слова з апострофом. Визнач префікси. Спиши слова і підкресли перші букви, що стоять після префіксів.

1. Під'їхати, з'їхати, об'їхати, в'їхати.
2. Об'єднати, з'єднати, роз'єднати.
3. З'явитися, роз'яснити, з'ясувати.

Апостроф пишеться після префіксів, які закінчуються твердим приголосним, перед **я, ю, є, ї**.

Наприклад: *під'їхати, об'єднати, роз'яснити*.

Спілкуюся

1 Добери до поданих слів антоніми. Назви префікси. Поясни правопис слів.

Зразок. *Приїхав – від'їхав.*

З'єднати — .

З'їхались — .

Під'єднати — .

Від'їзд — .

Апостроф при переносі залишається з попереднім складом.

Наприклад: *під'-їзд, від'-їзд, роз'-їзд*.

Пишу

1 Перепиши речення. Поясни вживання апострофа у словах.

1. Ще не весь сніг розтанув, а вже з'явилися перші квіти.
2. Миколо, з'ясує, коли вирушає автобус до Одеси!
3. Дружба нас об'єднує.
4. Дем'ян під'їхав до школи автобусом.

Досліджую

1 Склади усно розповідь із 3–4 речень, використовуючи слова з довідки на вибі.

Довідка: сім'я, від'їзд, з'їхались, від'їжджаємо, об'єднувати, дев'ятеро, любов'ю, дерев'яний, рум'яний.

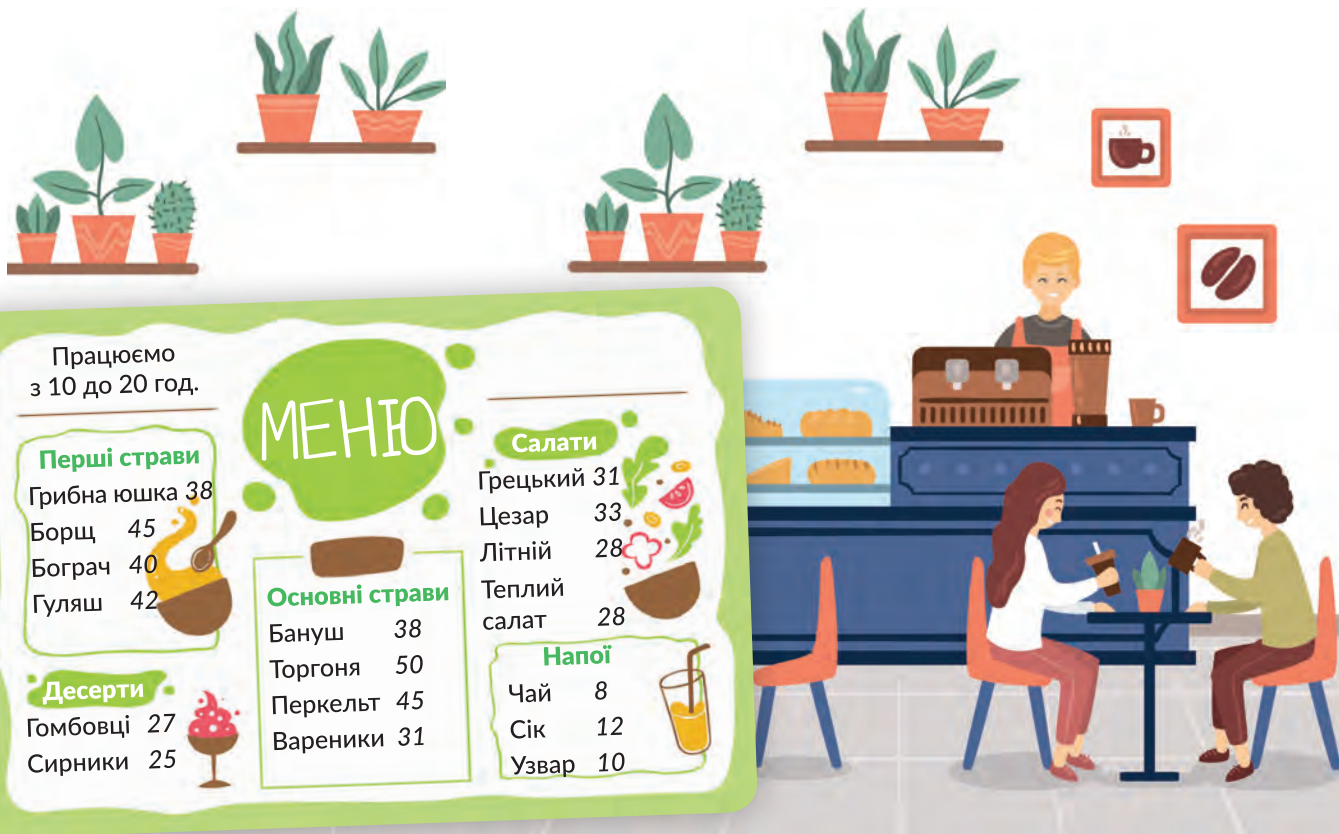

Розваги Szórakozás, kedvtelések

1 Прочитай діалог.

- Добрий день. Що будете замовляти?
 — Мені хотілося б скуштувати якусь національну страву. Скажіть, будь ласка, а що таке бограч?
 — Це традиційна угорська страву з яловичини та овочів.
 — А український борщ смачний? Ніколи такого не куштував.
 — Звісно! Це перша страву зі свининою, овочами та томатною пастою.
 — А який салат ви порадите?
 — Можу запропонувати «Цезар». Там куряче філе, помідори, твердий сир, сухарики, соус та зелень.
 — Звучить смачно. Принесіть нам, будь ласка, український борщ, бограч, два салати «Цезар» і дві чашки кави.
 — Замовлення буде готове за декілька хвилин.
 — Дякуємо!

2 Розглянь малюнок А і розкажи, що на ньому зображено.

Рекламний щит — дошка для оголошень чи реклами, яку встановлюють на вулиці.

Аквапарк — розважальний комплекс із басейнами, фонтанами, гірками на воді.

Парк розваг — парк із різними каруселями, розвагами та видовищами.

3 Розкажи, чи бував / бувала ти в аквапарку? Знайди в інтернеті аквапарк, що розташований у твоїй місцевості.

4 Продовж діалог.

— Шандоре та Бето, чи були ви в аквапарку?

— Так!

— А що вам найбільше сподобалося?

— ...

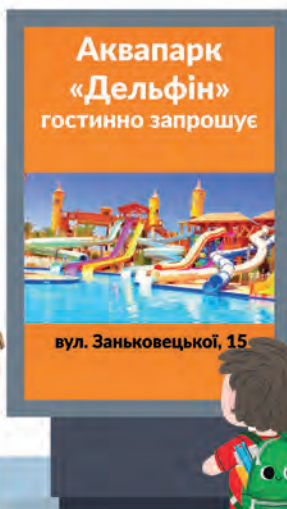
5 Які з названих атракціонів ти любиш найбільше? Чому?

1. Карусель. 2. Батут. 3. Лабіринт. 4. Оглядове колесо.

6 Дай відповіді на запитання.

- ▶ З ким ти ходиш у парк?
- ▶ Як часто ви там буваєте?
- ▶ Які там є розваги?

А

7 Розглянь уважно малюнок Б. Розкажи, яку інформацію містить квиток?

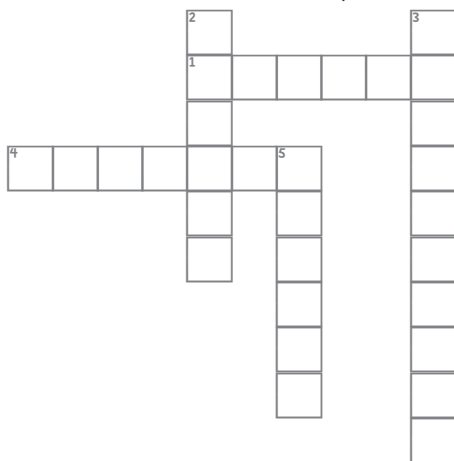
Б

Загально очікувані результати

- 1 Змінна частина слова, що служить для зв'язку слів у реченні, називається:
  - а) основою;
  - б) закінченням;
  - в) префіксом.
- 2 Префікс служить для:
  - а) зв'язку слів у реченні;
  - б) утворення нових слів;
  - в) для зміни форми слова.
- 3 У якому рядку подані форми одного слова?
  - а) гриб, грип, гриби;
  - б) гриб, грибом, гриба;
  - в) гриб, грибниця, грибник.
- 4 Слова, що мають спільний корінь, називаються:
  - а) синонімами;
  - б) спорідненими.
- 5 Розгадай кросворд усно.
  1. Частина слова без закінчення.
  2. Спільна частина споріднених слів.
  3. Змінна частина слова.
  4. Частина слова, що стоїть перед коренем.
  5. Частина слова, що стоїть після кореня.

Конкретно очікувані результати

- 1 Частина слова без закінчення називається:
  - а) префіксом;
  - б) коренем;
  - в) основою.
- 2 Як називається спільна частина споріднених слів?
  - а) основа;
  - б) корінь;
  - в) суфікс.
- 3 Визнач споріднене слово до слова мукá.
  - а) мучити;
  - б) борошно;
  - в) мучний.
- 4 У якому рядку серед споріднених слів є зайве?
  - а) поле, польовий, полечко.
  - б) весна, весняний, веснянка.
  - в) вода, водяний, водний.
  - г) сир, сирок, сирний, сирий.
- 5 Розбери виділені слова за будовою.

Зірву я, любі діточки,
для вас чотири **квіточки**:
що першую — хоробрую,
що другу — **предобрую**,
що третю — вродливу,
четверту — щасливу.
Живіть, ростіть хоробрими,
хорошими та добрими,
вродливими, щасливими,
немов пташки над нивами.

Л. Компанієць

Читання • Olvasás

Від А до Я
Щедре літо
A bőkezű nyár

Слухаю та читаю

Вмійте природу любити

Вам у походи ходити
І мандрувать, любі діти,
Вмійте ж природу любити,
Кожній стеблинці радіти.
В полі, у лісі, над яром —
Квіти, дерева і трави...
Цвіту не вирви задаром,
Гілки не втни для забави.
Оберігайте ж повсюди
Шлях і стежиночку в гаї.
Все те окрасою буде
Нашого рідного краю.

П. Ситниченко

Червень

Настя вибігла раненько,
А довкола — червоненько:
Всі садки, як вогнедишні, —
Стигли там черешні й вишні,
Полунички і сунічки,
І малесенькі порічки;

Червоненька вже й малина.
— Певне, це червона днина, —
Вирвалося миттю в Насті.
— Дні тепер всі червонясті
Будуть довго й без перерви, —
Каже мама, — бо йде червень.

С. Солонар

Чи знаєш ти?

1 червня — **Всесвітній день захисту дітей**. Це день дитинства, коли сонце найяскравіше, блакитне небо найчистіше, це — мир і щастя, це — веселий дитячий сміх, бантики, скакалки, м'ячики, машинки... Це — найкраща пора в житті.

Свято Івана Купала

Старовинне свято Івана Купала відзначають у час найбільшого розквіту природи — 7 липня. У давнину люди вірили в очищувальну силу вогню.

У ніч з 6 на 7 липня молодь сходилася за селом. Розкладали багаття. На пагорбку, коло вогнища, водили хороводи, співали пісень. Лунали жарти, сміх, найсміливіші стрибали через вогонь. Особливого значення люди надавали збиранню в цю ніч усякого зілля. «Іванове зілля» використовували в лікуванні. За народним звичаєм, цієї ночі шукали квітку папороті. Вважалося, хто її знайде — стане ясновидцем.

Дівчата виплітали вінки і пускали їх на воду, щоб дізнатися свою долю.

Канікули

Канікули! Канікули! —
співає все навколо.
Канікули, канікули у школі!
А що таке канікули?
Це літні дні барвисті,
це час, коли нам ніколи
хоча б на мить присісти,
бо треба мчати босими

наввипередки з вітром,
з густих лісів приносити
горіхів повні відра.
Це час у річці хлюпатисьь...
Це час, коли за хлопцями
ми скучим, як ніколи,
і нам страшенно хочеться
скоріше знов до школи!

А. Костецький

Спілкуюся

- 1 Склади діалог на тему «**Де я буду відпочивати влітку?**».

Пишу

- 1 Знайди продовження. Запиши.

Прикмети

Увечері голосно цвіркочуть коники —
Ластівки літають низько —
У червні на полі густо,

а в коморі пусто.
завтра буде дощ.
на добру погоду.

Досліджую

- 1 Які свята відзначають влітку? Розкажи про одне з них (3–4 речення).

Чи знаєш ти?

28 червня в Україні відзначають **День Конституції**.

Конституція — основний закон нашої держави, який упорядковує життя усіх її громадян, надає людям рівні права навчатися, працювати, відпочивати. А тому ми всі повинні дотримуватися Конституції.

Слухаю та читаю

1 Аудіювання.

Лінгвістична казка

Не за синіми морями, не за далекими лісами, а в країні Мова жили-були старий козак Корінь, молоді відважні козаки Префікс і Суфікс та зовсім юне Закінчення. Жили вони весело і дружно, завжди допомагали один одному й утворювали цікаві слова.

Одного разу запросила їх до себе в гості її величність Королева Мова. Щоб потрапити до її незвичайного палацу, треба було пройти ворота, які охороняли вартові. Їм наказано було пропускати тільки правильно побудовані слова. Тому Префікс — **по**, Корінь — **дар**, Суфікс — **унк**, Закінчення — **и** утворили слово (прочитай його).

От вирушили вони в дорогу. Якось Закінчення сказало: «Я не хочу бути в кінці». І стало на місце Префікса. Префікс образився: «Якщо моє місце зайняте, то я стану після Кореня». «Тоді я стану на місце Кореня», — вигукнув Суфікс. Кореню ж нічого іншого не залишалось, як стати на місце Закінчення. (Що вийшло внаслідок таких переміщень?)

У такому порядку вони дійшли до воріт палацу. Але вартові їх не пускають.

Як ви гадаєте, чому? (Тому що слів **иункподар** не існує).

Порадьте, що їм зробити, щоб пройти до палацу Королеви Мови. (Помінятися місцями й утворити слово).

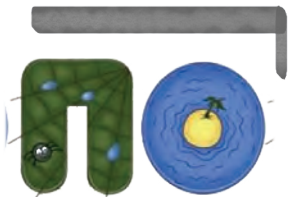

Тут підійшла її величність Королева Мова і запитала, чому їх так довго не пускають до палацу. Корінь про все розповів. Мудра Королева розсміялася:

— Корінь — це головна частина слова, бо він виражає його зміст.

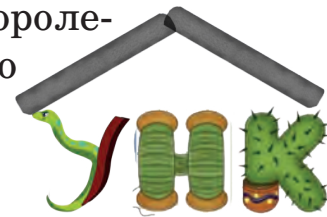
Префікс і Суфікс служать для утворення нових слів, тому Префікс стоїть перед Коренем, а Суфікс — після нього.

— А я? — запитало Закінчення. — Де моє місце?
— Ти дуже важлива частинка слова, — сказала Королева Мова. — Без закінчення не можна змінити слово і побудувати речення, тому твоє місце в кінці.

З цього дня друзі більше ніколи не сварилися, кожний з них знав своє місце. А щоб вони краще запам'ятали, Королева подарувала їм чарівні шапки на голову, до того ж, усім різні:

Префіксу — з козирком .

Кореневі — круглу .

Суфіксу — у вигляді даху на королівському палаці .

А Закінчення загорнула у ковдру .

2 Аудіювання.

Умілі брати

110

Жили собі два брати. Одного звали Префікс, а другого Суфікс, ось такі дивні були в них імена. Обидва дуже любили майструвати і вимайстрували не будь-що, а слова. Тільки робили це кожен на свій лад. Префікс, побачивши слово, гукав йому:

— Постривай-но, голубчику!

Зупинивши, ставав перед ним, як конячка перед возом, — і то вже робилося інше слово!

Була будова — стала **на́д**будова, була глибина — стала **за**глибина, був верх — став **по́**верх, була вага — зробилася **пере**вага!

От які витівки вдавалися Префіксові.

Суфікс мав інші манери. Той доганяв слово і ловився до нього ззаду, ніби грався у квача. Словам то подобалося, вони відразу перетворювалися на лагідні та ласкаві: з весні ставала вєсн**онь**ка, з сонця — сон**еч**ко, з квітки — кві**точ**ка, а вітер, навпаки, дужчав і ставав ві**три**щем.

Одного разу надумав Суфікс запросити до себе Префікса в гості. Та не просто запросити, а показати братові, який він, Суфікс, умілий та майстерний. Надумав — то й запросив. Префікс прибув, стали вони вітатися.

— Як ти їхав до мене, брате? — запитав Суфікс.

— Виїхав раненько, поїхав найкоротшим шляхом, щоби вчасно доїхати. Об'їхав круту гору, з'їхав у долину, переїхав річку, проїхав кілька містечок, заїхав на бензозаправку, ненароком ледь не в'їхав у дерево, а врешті під'їхав до твоєї домівки. Ось так і приїхав! — розповів Префікс (бо він теж задумав показати себе, от і постарався).

«Ох і вмілий у мене брат! Ти диви, скільки слів змайстрував з одного-єдиного слова: більше десятка!» — подумав Суфікс, а вголос сказав:

— Прошу, брате, до столу. Ти в мене гість, то треба тебе...

— Пригостити! — здогадався Префікс.

А Суфікс наготував велике частування. Зі слова крутити зробив крученики, з варити — вареники, з товкти — товченики, з дерти — деруни, з капусти зробив капусняк, з холоду — холодець, з тіста — тістечка, з сиру — сирник, з морозу — морозиво, з меду — медівник...

Префіксові аж слинка потекла! Поставив він на стіл ще й узвар до братових вареників, та й стали вони частуватися.

— Майстерний ти, брате! Ох і майстерний! — визнав Префікс. — А скажи-но, чи не ти з шини зробив шинку?

— Е ні, там інший випадок. Не все мені вдається, — засміявся Суфікс. — А чи не ти, брате, з даху зробив невдаху?

— Ні, і я не все втну.
Після смачного частування захотілося братам співати. Суфікс почав співанку, Префікс додав приспів, і така в них гарна пісня вийшла, аж любо слухати!

За З. Мензатюк

Загально очікувані результати

- 1 Звуки ми:
  - а) пишемо, чуємо;
  - б) чуємо, бачимо;
  - в) чуємо, вимовляємо.
- 2 Букви ми:
  - а) вимовляємо, бачимо;
  - б) вимовляємо, пишемо;
  - в) бачимо, пишемо.
- 3 У словах якого рядка наголос поставлено неправильно:
  - а) машіна, дирéктор, дéрево, учітель;
  - б) бур'я́н, кмíтлівий, гíркий, весня́нки.
- 4 Не можна переносити з рядка в рядок слова:
  - а) зайчик, лисиця, район, дзеркало;
  - б) яма, джміль, урок, дзвін.
- 5 Знайди у вірші два слова, будова яких відповідає схемі.

Знаю я смачні слова:

вафлі, печиво, халва.

Ще солодких слів багато:

шоколад, цукрова вата,

торт, цукати, маківник

і суботній медовик.

Але я скажу вам прямо —

найсолодше слово — мама.

Г. Фалькович

Конкретно очікувані результати

- 1 Скільки букв і скільки звуків у виділеному слові?

Ми півника малюємо,
Стоїть він на пеньку
І голосно-преголосно

кричить: «Ку-ку-рі-ку!»

П. Ребро

- а) 7 букв, 7 звуків;
б) 7 букв, 6 звуків;
в) 6 букв, 7 звуків.
- 2 Прочитай. Поясни, чому не у всіх словах пишеться апостроф?
Зір — з'їв, зяблик — з'явився, розібрати — роз'яснити, дзюрчати — з'юрмитися, підійшов — під'їхав.
- 3 Випиши слова з апострофом після префіксів.
Від'їзд, п'ятірка, об'єднати, п'ятниця, з'явитися, напам'ять, в'ється, роз'єднати, зв'язати.
- 4 Перебудуй розповідні речення у спонукальні. Запиши їх і запам'ятай.
Не можна гратися на проїжджій частині вулиці.
Не можна ховатися від грози під деревами.
Треба відвідати друга в лікарні.
- 5 Запиши за диктуванням. Підкресли в тексті слова, у яких є букви, що позначають два звуки. Добери антоніми до виділених слів .
Травень — місяць квітів і пісень. Усе радіє **теплому** сонцю. Літають у своїх клопотах бджоли та інші комахи. Тьохкають у гаях солов'ї. **Щедро** лічить усім **довгі** літа зозуля.

Узагальнення • Általánosítás

Хто багато читає — той краще мову знає

Aki sokat olvas — jobban tudja a nyelvet

Слухаю та читаю

1 Послухай уривок із казки Зірки Мензатюк. Уважно самостійно прочитай. Яка буква не позначає окремого звуку?

Василько сидів на кухні, їв рисову кашу і думав про літери в абетці.

— Як їх багато! Аж тридцять три! — зітхнув він. — Ще й м'який знак серед них. Інші літери позначають звуки, а він не позначає жодного звуку, ні бе, ні ме — буква німа! Навіщо його!

А м'який знак почув, що хлопчик казав. Розсердився, надувся та раптом як лясне, мов батогом! З несподіванки Василько аж підскочив. Бо що це з його кашею зробилося? Був РИС, а стала РИСЬ, хижа та зла! То м'який знак таке диво вчинив, РИС на РИСЬ перетворив.

Злякався Василько. Треба тікати! Вискочив надвір, а рись за ним! «Сам не втечу... Якби мені КІНЬ...» — подумав хлопчик. Враз з'явився КІНЬ, у сіделечко вбраний. Скочив Василько на нього та й помчав, аж у вухах засвітіло.

А м'який знак знову — лясь! Був КІНЬ, а став КІН, і Василько на кону, тобто на сцені... «Де мені сховатися? — стривожився він. — У полі не сховаюся, бо рись дожене. У лісі не сховаюся, бо вона з дерева на голову плигне. Треба добігти до людських ОСЕЛЬ!»...

2 Прочитай та розкажи, хто з ким танцював?

Літери зраділи, що все добре закінчилося, і з радості стали танцювати:

Б танцювала з **П**, **Г** танцювала з **Х**, **Т** — з **К**,
Д — з **Т**, **Ж** — з **Ш**, **Дж** танцювала з **Ч**,
а **З** — із **С**, а **Дз** — із **Ц**.

Василько їм приспівував:

Танцювала риба з раком,
риба з раком,
А Марійка з м'яким знаком,
з м'яким знаком!

Тільки **Ф** взялася в боки, надула щоки і ні з ким не танцювала. А все тому, що в неї пари не було.

Спілкуюся

1 Прочитай казку. У якому значенні вжито виділені слова: прямому чи переносному? Розіграй діалоги за ролями.

Золоте серце

Жив собі цар Золотодар і мав він трьох дочок. Покликав їх до себе і дав кожній по три **золоті** монети:

— Купіть собі, що бажаєте.

Зраділи царівни! Мерщій побігли в місто.

Найстарша царівна купила чудові персні і натягла собі на пальці.

Середуца царівна купила коштовні сукні, ткані шовком, вишиті золотом.

А найменша царівна не знала, що вибрати. Іде містом, роздивляється, аж назустріч — заплакана жінка.

— Чого ви, тітонько, плачете? — спитала царівна.

- Як же мені не плакати, коли моя хата згоріла?
 — То візьміть ці дві монети. За них нову збудуєте.
 Пішла царівна далі, бачить — малі діти плачуть.
 — Чого ви, дітоньки, плачете?
 — Як же нам не плакати, коли мама захворіла?
 — Нате вам монету, купіть ліки, мама й одужає.

Тоді зустріла босу сиріточку, сумну-пресумну. Вже не мала що їй дати, то ласкаво пригорнула, погладила по голівці — сиріточка й засміялася.

Вернулася царівна до палацу, нічого не купивши.

А цареві цікаво, що його дочки придбали. Послав слуг подивитися.

- У найстаршої царівни **золоті** персні, — сказали цареві слуги.
 — В середущої царівни **золоті** плаття.
 — А в найменшої царівни **золоте** серце!

Пишу

- 1 Випиши шиплячі приголосні.

Шипляча казочка

Жили журавель і чапля. У чаплі жовті чобітки і чорний чубчик. У журавля чорні чоботи і червона шапочка. Журавель шукав щавель, а чапля чепурилася. Чують — щось шумить, чимдалі жахливіше. Шляхом жене джип. Жене щодуху!

— Швидкість шалена, — журиється журавель.

Шурух — і джип шкереберть!

— Чи живий шофер? — джеркоче чапля.

У джипі чорновусий чоловік чухав чоло:

— Чисте чудо! Шосе щезло... Чагарі шипами шпигонули шину...

— Чого женеш чимскоріш? — щєбече шоферові чапля.

— Я — чемпіон у швидкості. Чи є шлях через чагарник? — шкріб чуба шалапутний шофер.

— Жодного шляху. Чалапай, чемпіоне, через шувар. Чи шукай човен.

2 Перепиши уривок з казки. Як позначаються йотовані звуки на письмі?

— Все одно мені здається, що деякі літери не зовсім потрібні, — міркував собі Василько. — От, скажімо, Я.

— Ти непотрібний, Васильку? — захихотіли літери.

— Та не я! — вигукнув хлопець.

— Так Я чи не Я?

— Літера Я. Вона позначає два звуки, а в тих є свої літери. От і можна замість неї написати ЙА. І так само замість Є, Ю та Ї!

— Але ми й інше вміємо. Часом ми пом'якшуємо приголосні, — заперечила літера Я.

— Ї не пом'якшує, — зауважив Василько.

— Ну так, навіщо воно мені. І й сама пом'якшить, — обізвалася Ї. — Зате в мене аж два капелюшки. У кого їх два на одній голові?

Досліджую

1 Послухай та прочитай уривок із казки З. Мензатюк. Скажи, яке значення мають звуки в мовленні?

— Пограйся з нами, — запропонували Василькові слова.

— Як же з вами гратися? Вас треба читати, а то не гра.

— А ти прочитай нас, як належить, зліва направо, а тоді навпаки.

Прочитав Василько зліва направо: РИС. Прочитав навпаки, справа наліво, і засміявся, бо з рису зробився СІР.

— Ой, як цікаво! Ану, що ви ще вмієте?

І Василько став читати різні слова:

РАК ↔ **КАР**, **БУЗОК** ↔ **КОЗУБ**, а **КІТ** ↔ **УТІК** хоч так, хоч сяк — а все КІТ УТІК.

— Таки правда, — сказав Василько. — Наш кіт завжди втікає, коли я хочу з ним бавитися.

За З. Мензатюк

ЗМІСТ

СЛОВО

§1. Лексичне значення слова	4
§2. Багатозначність слів. Пряме і переносне значення	6
Читання	
Родина.....	8
§3. Синоніми	13
Читання	
Родина.....	15
Спілкуймося ввічливо	18
§4. Антоніми	20
<i>Загально очікувані результати</i>	22
<i>Конкретно очікувані результати</i>	23
Читання	
Родина.....	24
<i>Загально очікувані результати</i>	26
<i>Конкретно очікувані результати</i>	27

БУДОВА СЛОВА

§5. Закінчення	28
Складання тексту-опису.....	30
Читання	
Прийди, прийди, весно!.....	32
§6. Основа слова.....	34
§7. Споріднені слова.....	36
Читання	
Прийди, прийди, весно!.....	38
§8. Корінь слова	41
Складання тексту-розповіді	43
Читання	
Прийди, прийди, весно!.....	45
<i>Загально очікувані результати</i>	48
<i>Конкретно очікувані результати</i>	49
§9. Чергування голосних і приголосних звуків у коренях слів	50
Читання	
Письменники — дітям	52
§10. Вимова і правопис ненаголошених [е], [и] в коренях слів.....	55
§11. Суфікс.....	57

Читання

Письменники — дітям	59
§12. Правопис суфіксів.....	62
Розрізнення типів текстів	64
Загально очікувані результати	66
Конкретно очікувані результати	67

Читання

Письменники — дітям	68
§13. Префікс	70
Твір-міркування «Дружна сім'я»	72

Читання

Письменники — дітям	74
§14. Правопис префіксів пре-, при-, пі-	76
§15. Правопис префіксів і однозвучних слів	78

Читання

Письменники — дітям	80
Готуємося до вистави	82
Загально очікувані результати	83
Конкретно очікувані результати	84
§16. Правопис префіксів роз-, без-	85
Складання розповіді за малюнками	87
§17. Правопис префіксів з- (с-)	89

Читання

Україна — рідний край.....	91
Державні та народні свята.....	96
Загально очікувані результати	98
Конкретно очікувані результати	99
§18. Апостроф після префіксів.....	100
Розваги	102
Загально очікувані результати	104
Конкретно очікувані результати	105

Читання

Щедре літо.....	106
§19. Повторення	109
Загально очікувані результати	112
Конкретно очікувані результати	113

УЗАГАЛЬНЕННЯ

Хто багато читає — той краще мову знає.....	114
---	-----

Навчальне видання

КРИГАН Серафима Герасимівна
СЕРГІЙЧУК Юліанна Павлівна

Українська мова та читання

підручник для 3 класу з навчанням угорською мовою
закладів загальної середньої освіти

(у 2-х частинах, з аудіосупроводом)

Частина 2

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено

*У підручнику використані ілюстративні матеріали
з вільних інтернет-джерел*

Редактор *М. Бацай*
Коректор *І. Криворук*
Художники *Д. Костенюк, К. Коляджин, Г. Антощук*
Оформлення і верстка *А. Андреєвої*

Формат 84×108/16. Ум.-друк. арк. 12,60. Обл.-вид. арк. 12,00.
Тираж 2617 прим. Зам. № 1514.

Видавець і виготовлювач видавничий дім «Букрек»,
вул. Радищева, 10, м. Чернівці, 58000.
Тел./факс: (0372) 55-29-43. E-mail: info@bukrek.net. Сайт: www.bukrek.net
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої справи ЧЦ № 1
від 10.07.2000

БУДОВА СЛОВА

ПРЕФІКС

КОРІНЬ

СУФІКС

ЗАКІНЧЕННЯ

ПРИ

ШКІЛЬ

Н

ИЙ

ОСНОВА

СПОРІДНЕНІ СЛОВА

ШКОЛА

ШКОЛЯР

ШКІЛЬНИЙ

ШКОЛЯРСЬКИЙ

ДОШКІЛЬНЯТА

ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ

Головні члени речення

ПІДМЕТ

ПРИСУДОК

Весна пахне травами та цвітом.

Другорядні члени речення

ЗНАЧЕННЯ СЛІВ

АНТОНІМИ

добро – зло
тепло – холодно
щедрий – скупий
говорити – мовчати

СИНОНІМИ

Хуртовина, завірюха,
метелиця, сніговій,
віхола, хуга, завія

ПРЯМЕ І ПЕРЕНОСНЕ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

Дівчинка сміється
Зайчик вухатий

Сонце сміється
Сонячний зайчик

БАГАТОЗНАЧНІ СЛОВА

Ключ

ВИДИ РЕЧЕНЬ

РОЗПОВІДНЕ

Легенький вітерець повіяв.

ПИТАЛЬНЕ

Яка твоя улюблена пора року?

СПОНУКАЛЬНЕ

Люби життя, люби людей, природу!